

Розділ 4

НАВЧАЛЬНО- МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ПРАКТИЧНИХ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ»

Вступ

«Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації» є однією з обов'язкових навчальних дисциплін підготовки здобувачів першого курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти Інституту прокуратури та кримінальної юстиції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Навчальна дисципліна присвячена сучасному вченню про кримінально-правову кваліфікацію, в межах якого досліджуються: поняття, види та суб'єкти кримінально-правової кваліфікації, її теоретико-методологічні засади (принципи, підстава, етапи, значення тощо), загальні та спеціальні правила кримінально-правової кваліфікації (зокрема, кваліфікація при колізії та конкуренції кримінально-правових норм; закінченого та незакінченого злочину; злочину, вчиненого у співучасті; множинності злочинів; діяння, яке не є злочинним;

посткримінальної поведінки особи тощо), зміна кримінально-правової кваліфікації, кваліфікаційна помилка тощо.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- систематизоване викладення теоретичних положень (понять, категорій, принципів, підходів тощо) щодо загальних та спеціальних проблем кримінально-правової кваліфікації;
- навчання правильному розумінню (тлумаченню) та ефективно-му (обґрунтованому) застосуванню приписів кримінального закону при здійсненні кримінально-правової кваліфікації;
- дослідження та аналіз слідчо-судової практики щодо проблем кримінально-правової кваліфікації.

Вивчення навчальної дисципліни «Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації» здійснюється за такими формами: навчальні заняття; виконання індивідуальних завдань; самостійна робота; контрольні заходи тощо. Основними видами навчальних занять з навчальної дисципліни є: лекція; практичне заняття, семінарське заняття, індивідуальне заняття, консультація.

4.1. Критерії оцінювання рівня підготовки здобувачів вищої освіти

Контроль знань у рамках навчальної дисципліни здійснюється з урахуванням бально-рейтингової системи.

Розподіл балів між формами організації навчального процесу і видами контрольних заходів:

- *поточний* контроль – загальна відповідність заявленим компетентностям за результатами практичних та семінарських занять в межах модулів 1, 2 та 3 – 20 балів;
 - *рубіжний* контроль (підсумкова контрольна робота) – 20 балів;
 - *підсумковий* контроль (іспит) – 60 балів.
- Разом: 100 балів.

1. Критерії оцінювання рівня підготовки студентів при поточному та рубіжному контролі знань

Критерії оцінювання рівня підготовки здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни «Теорія та практика кримінально-правової

4.1. Критерії оцінювання рівня підготовки здобувачів вищої освіти

кваліфікації» при поточному та рубіжному контролі знань та умінь повинні відповідати таким параметрам:

Вид контролю	Підсумкові бали допуску до іспиту
Поточний та рубіжний (допуск до іспиту)	Мах – 40 балів 20 балів – загальна відповідність заявленим компетентностям за результатами практичних та семінарських занять у межах модулів 1, 2 та 3 (поточний контроль); 20 балів – підсумкова контрольна робота (рубіжний контроль). Мін – 20 балів Обов'язковим при мінімальній кількості балів за підсумками поточного та рубіжного контролів є виконання студентом підсумкової контрольної роботи з одержанням позитивного бала (5 та вище)

Результати поточного та рубіжного контролю проставляються у журналі (відомості) за накопичувальним принципом і є підставою допуску до іспиту. Якщо студент протягом семестру за підсумками поточного та рубіжного контролю набрав (отримав) менше половини максимальної оцінки з навчальної дисципліни (менше 20 балів), то він до іспиту не допускається. Крім того, обов'язковим при мінімальній кількості балів за підсумками поточного та рубіжного контролю є виконання студентом підсумкової контрольної роботи з одержанням позитивного бала (5 та вище).

2. Критерії оцінювання рівня підготовки студентів при підсумковому контролі знань

Критерії оцінювання рівня підготовки здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни «Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації» при підсумковому контролі знань та умінь повинні відповідати таким параметрам:

Кількість балів	Критерії оцінювання знань і вмінь студента
60	1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, у тому числі орієнтація в основних наукових доктринах та концепціях дисципліни. 2. Засвоєння рекомендованої основної та додаткової літератури. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни та використання отриманих знань у практичній роботі
55	1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Засвоєння рекомендованої основної літератури та знайомство з додатковою літературою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння її значення для практичної роботи
50	1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих неточностей. 2. Засвоєння рекомендованої основної літератури. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння її значення для практичної роботи
45	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Засвоєння рекомендованої основної літератури. 3. Помилки та суттєві неточності у відповіді на іспиті за наявності знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача
40	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Ознайомлення з рекомендованою основною літературою. 3. Помилки у відповіді на іспиті за наявності знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою викладача
35	1. Прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Наявність помилок у відповіді на іспиті

4.1. Критерії оцінювання рівня підготовки здобувачів вищої освіти

Кількість балів	Критерії оцінювання знань і вмінь студента
0	1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з цієї дисципліни

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни виставляється в залікову книжку. Переведення оцінки за 100-бальною шкалою здійснюється відповідно до нижчевказаної таблиці:

За 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	За національною системою
90–100	A	ВІДМІННО – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5
80–89	B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня, з кількома помилками	4
75–79	C	ДОБРЕ – у цілому правильна робота, з певною кількістю незначних помилок	4
70–74	D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3
60–69	E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії	3
20–59	FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	2
1–19	F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс	2

4.2. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Вчення про кримінально-правову кваліфікацію. Загальні засади кваліфікації злочину

Зміст модуля.

Тема 1. Кримінально-правова кваліфікація: поняття, основні характеристики, значення

Кримінально-правова кваліфікація: поняття (ознаки) та значення. Кримінально-правова кваліфікація як процес і як результат. Співвідношення понять: «юридична (правова) кваліфікація», «кримінально-правова кваліфікація», «кваліфікація злочину», «кваліфікація діяння, що не є злочинним», «кваліфікація посткримінальної поведінки особи». Принципи кримінально-правової кваліфікації: поняття, види та їх зміст. Види кримінально-правової кваліфікації. Суб'єкти кримінально-правової кваліфікації. Підстава кримінально-правової кваліфікації: поняття, види, значення. Етапи кримінально-правової кваліфікації, їх взаємозв'язок та юридичне закріплення результатів кваліфікації. Правила кримінально-правової кваліфікації: поняття, види, значення. Тлумачення кримінального закону та кримінально-правова кваліфікація.

Тема 2. Кваліфікація злочину за елементами складу злочину

Склад злочину – правова (юридична) підстава кваліфікації злочину. Взаємозв'язок норм Загальної та Особливої частин КК при кваліфікації злочину. Кваліфікація злочину за об'єктом складу злочину. Кваліфікація злочину за об'єктивною стороною складу злочину. Кваліфікація злочину за суб'єктом складу злочину. Кваліфікація злочину за суб'єктивною стороною складу злочину. Кваліфікація злочину у разі юридичної помилки суб'єкта злочину. Кваліфікація злочину у разі фактичної помилки суб'єкта злочину (помилки в об'єкті та предметі складу злочину, в особі потерпілого від злочину; помилки в суспільній небезпечності (характері) діяння, в характері (виді) та тяжкості (розмірі) суспільно небезпечних наслідків, у розвитку причинного зв'язку; помилки у кваліфікуючій (особливо кваліфікуючій) або у привілейованій ознаках складу злочину тощо). Кваліфікація злочину у разі відхилення дії або удару. Відмежування відхи-

лення дії або удару від помилки в особі потерпілого. Кваліфікація злочину, передбаченого бланкетною диспозицією. Кваліфікація злочину за наявності у нормі оціночної ознаки. Кваліфікація злочину, вчиненого за наявності кваліфікуючих (особливо кваліфікуючих) та привілейованих ознак складу злочину.

Тема 3. Колізія та конкуренція кримінально-правових норм при кваліфікації злочину

Колізія в кримінальному праві: поняття, види, значення для кваліфікації злочину. Кваліфікація злочину при темпоральній (часовій) колізії. Кваліфікація злочину при просторовій (територіальній) колізії. Кваліфікація злочину при ієрархічній колізії. Конкуренція кримінально-правових норм: поняття, види, значення для кваліфікації злочину. Кваліфікація злочину при конкуренції загальної та спеціальної кримінально-правових норм. Кваліфікація злочину при конкуренції кримінально-правових норм, частини та цілого. Кваліфікація злочину при конкуренції спеціальних кримінально-правових норм.

Модуль 2. Спеціальні засади (правила) кваліфікації злочину

Зміст модуля.

Тема 4. Кваліфікація закінченого та незакінченого злочину

Закінчений злочин: поняття, види, значення для кваліфікації. Кваліфікація простого одиничного закінченого злочину. Кваліфікація ускладненого одиничного закінченого злочину. Незакінчений злочин: поняття, види, значення для кваліфікації. Кваліфікація готування до злочину. Кваліфікація замаху на злочин. Кваліфікація злочину і добровільна відмова при незакінченому злочині.

Тема 5. Кваліфікація злочину, вчиненого у співучасті

Співучасть у злочині: поняття (об'єктивні та суб'єктивні ознаки), значення для кваліфікації злочину. Кваліфікація діяння виконавця (співвиконавця). Кваліфікація діяння організатора. Кваліфікація діяння підбурювача. Кваліфікація діяння пособника. Особливості кваліфікації діяння співучасника, який виконав декілька ролей у спільно вчиненому злочині. Кваліфікація злочину, вчиненого групою осіб. Кваліфікація злочину, вчиненого групою осіб за попередньою змовою.

Кваліфікація злочину, вчиненого організованою групою. Кваліфікація злочину (злочинів), вчиненого злочинною організацією. Кваліфікація діянь співучасників при ексцесі співучасника. Кваліфікація злочину зі спеціальним суб'єктом, вчиненого у співучасті. Кваліфікація злочину при невдалій співучасті у злочині (невдалому організаторстві (невдалому діянні організатора), невдалому підбурюванні, невдалому пособництві). Кваліфікація злочину при посередньому (опосередкованому) спричиненні (заподіянні) шкоди. Кваліфікація злочину за наявності добровільної відмови співучасника.

Тема 6. Кваліфікація повторності, сукупності та рецидиву злочинів

Повторність злочинів: поняття, види, значення для кваліфікації. Особливості кваліфікації повторності тотожних злочинів, не пов'язаної із засудженням особи за раніше вчинений злочин. Особливості кваліфікації повторності однорідних злочинів, не пов'язаної із засудженням особи за раніше вчинений злочин. Особливості кваліфікації повторності злочинів, пов'язаної із засудженням особи за раніше вчинений злочин. Сукупність злочинів: поняття, види, особливості кваліфікації різних видів сукупності злочинів. Рецидив злочинів: поняття, види, особливості кваліфікації різних видів рецидиву злочинів.

Модуль 3. Кваліфікація діяння, що не є злочинним, та кваліфікація посткримінальної поведінки особи. Інтерпретаційна практика та зміна кримінально-правової кваліфікації

Зміст модуля.

Тема 7. Кваліфікація діяння, що не є злочинним, та кваліфікація посткримінальної поведінки особи

Кваліфікація малозначного діяння. Кваліфікація діяння, вчиненого особою, яка не є суб'єктом злочину. Кваліфікація діяння, вчиненого за наявності обставин, що виключають злочинність діяння. Кваліфікація діяння, вчиненого у стані необхідної оборони. Кваліфікація діяння, яким спричинена шкода при затриманні особи, що вчинила злочин. Кваліфікація діяння, вчиненого у стані крайньої необхідності. Кваліфікація діяння, вчиненого під фізичним або психічним при-

мусом. Кваліфікація діяння, вчиненого при виконанні наказу або розпорядження. Кваліфікація діяння, пов'язаного з ризиком. Кваліфікація діяння, вчиненого при виконанні спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації. Кваліфікація позитивної посткримінальної поведінки особи. Кваліфікація негативної посткримінальної поведінки особи.

Тема 8. Значення роз'яснень Верховного Суду України для кримінально-правової кваліфікації

Судове тлумачення кримінального закону: поняття, види, значення. Постанова Пленуму Верховного Суду України: правова природа та значення для кримінально-правової кваліфікації. Висновок Верховного Суду України щодо застосування норми права: правова природа та значення для кримінально-правової кваліфікації. Аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України щодо тлумачення інститутів та норм Загальної частини КК, які стосуються кримінально-правової кваліфікації. Аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України щодо тлумачення окремих категорій складів злочину. Аналіз висновків Верховного Суду України щодо застосування норми кримінального права.

Тема 9. Зміна кримінально-правової кваліфікації

Зміна кримінально-правової кваліфікації: поняття, види. Зміна кримінально-правової кваліфікації у зв'язку з прийняттям нового кримінального закону. Зміна кримінально-правової кваліфікації при зміні фактичних обставин кримінальної справи (провадження). Зміна кримінально-правової кваліфікації у разі кваліфікаційної помилки. Кваліфікаційна помилка: поняття та види. Причини кваліфікаційної помилки. Виявлення та усунення кваліфікаційної помилки на різних стадіях кримінального провадження. Запобігання кваліфікаційній помилці.

4.3. Загальні методичні вказівки

Підготовка до практичних та семінарських занять спрямована на опанування здобувачами вищої освіти другого (магістерського) рівня

глибокими знаннями та практичними навичками, якими повинен володіти слухач навчальної дисципліни «Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації».

Підготовка та участь у семінарських та практичних заняттях передбачає: а) ознайомлення з методичними рекомендаціями щодо підготовки до відповідного заняття, вивчення питань, які виносяться на заняття з певної теми, правильне виконання (розв'язання) завдань, тощо; б) дослідження законодавчого матеріалу (кримінального законодавства, його інститутів та кримінально-правових норм, а також приписів інших нормативно-правових актів, необхідних для засвоєння (розкриття) змісту кримінального закону, з метою правильної кримінально-правової кваліфікації), конспекту лекцій, а також позицій, викладених у підручниках, науково-практичних коментарях КК, монографічній та іншій науковій літературі; в) аналіз матеріалів судової практики (правових позицій Конституційного Суду України, Верховного Суду України) тощо. Наприкінці кожної теми навчальної дисципліни наводиться перелік наукових джерел та матеріалів слідчо-судової практики, які, разом із рекомендованою літературою до всіх тем, доцільно використовувати при підготовці до практичного або семінарського заняття.

Виконання запропонованих завдань (самостійна робота, індивідуальні завдання, завдання як для поточного та рубіжного, так і для підсумкового контролю знань та вмінь здобувачів вищої освіти) має забезпечити поглиблене вивчення кримінально-правового законодавства, наукової літератури (монографії, курси лекцій, навчальні посібники, наукові статті, тези наукових доповідей і повідомлень тощо) та судової практики, набуття відповідних професійних компетентностей щодо тлумачення та застосування кримінально-правових норм, зокрема, при здійсненні кримінально-правової кваліфікації.

Результатом підготовки до заняття повинно бути змістовне володіння здобувачем вищої освіти матеріалом теми, якій присвячено відповідне заняття, а саме: підтвердження знання кримінального законодавства, теоретико-методологічних та практичних засад кримінально-правової кваліфікації, її дефініцій; правильне та аргументоване розв'язання завдань; розуміння та використання у відповіді

прикладів з судової практики; уміння аргументовано викласти певний матеріал, підготувати презентацію власних навчальних пошуків, коментувати відповіді інших студентів, доповнювати їх, знаходити помилки (неточності, недоліки) та надавати правильну відповідь тощо.

Розв'язання практичних завдань повинно як за формою, так і за змістом відповідати вимогам (мати всі необхідні складові), що висуваються до вирішення відповідного завдання, демонструвати ознаки самостійності виконання здобувачем таких завдань, відсутність ознак повторюваності, суперечностей та плагіату.

При розв'язанні конкретних завдань слід уважно вивчити його фактичні обставини, з'ясувати суть поставлених питань, віднайти конкретні приписи кримінального закону та тлумачення (роз'яснення), здійснені Верховним Судом України, на підставі яких потрібно надати аргументовану відповідь (рішення). Якщо умови завдання передбачають можливість альтернативного рішення, його обов'язково слід запропонувати для обговорення. Відповідь необхідно викласти у письмовій формі з належною аргументацією й обов'язковим посиланням на відповідні джерела.

На практичних заняттях студент повинен доповісти фабулу завдання і надати своє рішення. Також він може брати участь в обговоренні рішень, наданих колегами по навчальній аудиторії, пропонувати альтернативні шляхи розв'язання завдання, наводити додаткові аргументи, контраргументи, висловлювати пропозиції та міркування. Наприкінці заняття викладач робить остаточний висновок, аналізуючи та підсумовуючи результати дискусії, звертаючи увагу на допущені помилки та пропонуючи шляхи їх усунення.

На практичних та семінарських заняттях присутність здобувачів вищої освіти є обов'язковою, важливою також є їх участь в обговоренні усіх питань з відповідної теми. Пропущені заняття мають бути відпрацьовані. Це ж стосується й студентів, які не виконали завдання або показали відсутність знань з основних питань теми.

Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися навчальної етики, поважно ставитися до учасників процесу навчання, бути виваженим, уважним та дотримуватися дисципліни й часових (строкових) параметрів навчального процесу.

Рекомендована література та матеріали судової практики до всіх тем

Основна література до всіх тем:

Благов Е. В. Квалификация преступлений (теория и практика) / Е. В. Благов. – Ярославль : Изд-во Ярославл. ун-та, 2003. – 212 с.

Бурчак Ф. Г. Квалификация преступлений / Ф. Г. Бурчак. – 2-е изд., доп. – Киев : Политиздат, 1985. – 120 с.

Гаухман Л. Д. Квалификация преступлений: закон, теория, практика / Л. Д. Гаухман. – М. : ЗАО «ЮрИнфоР», 2013. – 576 с.

Дуюнов В. К. Квалификация преступлений: законодательство, теория, судебная практика / В. К. Дуюнов, А. Г. Хлебущкин. – 2-е изд. – М. : РИОР : ИНФРА-М, 2015. – 384 с.

Кваліфікація злочинів : навч. посіб. / Г. М. Анісімов, О. О. Володіна, І. О. Зінченко та ін. ; за ред. М. І. Панова. – Харків : Право, 2016. – 356 с.

Кваліфікація злочинів : навч. посіб. / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. – Київ : Істина, 2010. – 430 с.

Колосовский В. В. Теоретические проблемы квалификации уголовно-правовых деяний / В. В. Колосовский. – М. : Статут, 2011. – 398 с.

Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів / М. Й. Коржанський. – Київ : Юрінком Інтер, 1998. – 416 с.

Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений / В. Н. Кудрявцев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Юристь, 2004. – 304 с.

Кузнецов В. В. Теорія кваліфікації злочинів : підручник / В. В. Кузнецов, А. В. Савченко. – Київ : Алерта, 2013. – 320 с.

Кузнецова Н. Ф. Проблемы квалификации преступлений. Лекции по спецкурсу «Основы квалификации преступлений» / Н. Ф. Кузнецова. – М. : Изд. дом «Городец», 2007. – 328 с.

Марчук В. В. Теория квалификации преступлений / В. В. Марчук. – Минск : Акад. МВД, 2014. – 339 с.

Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. / В. О. Навроцький. – Київ : Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.

Тарарухин С. А. Квалификация преступлений в следственной и судебной практике / С. А. Тарарухин. – Киев : Юринком, 1995. – 208 с.

Додаткова література до всіх тем:

Us O. V. Constitutional principles of qualification of crimes in Ukraine / O. V. Us // *Európska tradícia v medzinárodnom práve: uplatňovanie ľudských práv : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*, 6. – 7. máj 2016. – Bratislava, 2016. – С. 181–184.

Благов Е. В. Квалификация при совершении преступления / Е. В. Благов. – М. : Юрлитинформ, 2009. – 190 с.

Благов Е. В. Применение уголовного права / Е. В. Благов. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2004. – 505 с.

Гарбатович Д. А. Квалификация непроступных уголовно-правовых деяний / Д. А. Гарбатович. – М. : Юрлитинформ, 2017. – 320 с.

Дефініції у Постановах Пленуму Верховного Суду України : практич. посіб. / кер. кол. уклад. Ю. В. Гродецький. – Харків : ФОРУМ Шевченко, 2012. – 120 с.

Зінченко І. О. Кваліфікація злочинів при їх множинності та конкуренції кримінально-правових норм : навч. посіб. / І. О. Зінченко. – Харків : Право, 2017. – 114 с.

Иногамова-Хегай Л. В. Концептуальные основы конкуренции уголовно-правовых норм : монография / Л. В. Иногамова-Хегай. – М. : Норма : ИНФРА-М, 2015. – 288 с.

Кадников Н. Г. Квалификация преступлений и вопросы судебного толкования: теория и практика : учеб. пособие / Н. Г. Кадников. – М. : Норма, 2003. – 144 с.

Кваліфікація за ознаками складу злочину (аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України) : практич. посіб. / кер. кол. уклад. Ю. В. Гродецький. – Харків : Точка, 2011. – 131 с.

Колосовский В. В. Квалификационные ошибки / В. В. Колосовский. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2006. – 157 с.

Корнеева, А. В. Теоретические основы квалификации преступлений : учеб. пособие / А. В. Корнеева. – М. : ТК Велби ; Проспект, 2006. – 176 с.

Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Т. 1 : Загальна частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – Харків : Право, 2013. – 376 с.

Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-ге вид., допов. – Т. 2 : Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – Харків : Право, 2013. – 1014 с.

Куринов Б. А. Научные основы квалификации преступлений : учеб. пособие / Б. А. Куринов. – М. : Изд-во МГУ, 1984. – 181 с.

Марін О. К. Кваліфікація злочинів при конкуренції кримінально-правових норм : монографія / О. К. Марін. – Київ : Атіка, 2003. – 224 с.

Марітчак Т. М. Помилки у кваліфікації злочинів / Т. М. Марітчак. – Київ : Атіка, 2004. – 188 с.

Навроцький В. О. Теоретичні проблеми кримінально-правової кваліфікації / В. О. Навроцький. – Київ : Атіка, 1999. – 418 с.

Назаренко Г. В. Квалификация преступлений: теория и практика : учеб. пособие / Г. В. Назаренко, А. И. Ситникова. – М. : Юрлитинформ, 2017. – 232 с.

Наумов, А. В. Законы логики при квалификации преступлений / А. В. Наумов, А. С. Новиченко. – М. : Юрид. лит., 1978. – 104 с.

Орловський Р. С. Питання кваліфікації злочинів, вчинених за попередньою змовою групою осіб / Р. С. Орловський // Правовые реформы в постсоветских странах: достижения и проблемы : материалы междунар. науч.-практ. конф. (2014, Кишинэу). – Кишинев : Iulian (Tipogr. «Catetea de Sus»), 2014. – С. 266–267.

Панов М. Кваліфікація злочинів при бланкетній диспозиції закону про кримінальну відповідальність / М. Панов, Н. Квасневська // Право України. – 2010. – №9. – С. 47–55.

Правила кримінально-правової кваліфікації у постановках Пленуму Верховного Суду України : практ. посіб. / кер. кол. уклад. Ю. В. Гродецький. – Харків : Фінарт, 2012. – 196 с.

Рарог А. И. Квалификация преступлений по субъективным признакам / А. И. Рарог. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2002. – 304 с.

Сабитов Р. А. Теория и практика уголовно-правовой квалификации / Р. А. Сабитов. – М. : Юрлитинформ, 2013. – 592 с.

Созанський Т. І. Кваліфікація сукупності злочинів / Т. І. Созанський. – Львів : ЛУВС, 2012. – 240 с.

Сумский Д. В. Переквалификация преступлений / Д. В. Сумский. – М. : Юрлитинформ, 2016. – 184 с.

Толкаченко А. А. Теоретические основы квалификации преступлений : учеб. пособие для студ. вузов, обучающихся по специальности 021100 «Юриспруденция» / А. А. Толкаченко. – М. : ЮНИТИ-ДАНА : Закон и право, 2004. – 128 с.

Ус О. В. Кваліфікація злочинів з урахуванням форм співучасті: аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України / О. В. Ус // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія «Юрид. науки». – 2014. – Вип. 2, т. 4. – С. 56–61.

Ус О. В. Особливості кваліфікації діянь співучасників: аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України / О. В. Ус // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. – Харків : Право, 2014. – Вип. 27. – С. 59–71.

Ус О. В. Правила кваліфікації злочинів, вчинених у співучасті / О. В. Ус // Вісник Національної академії правових наук України : зб. наук. пр. – Харків : Право, 2014. – № 1 (76). – С. 149–159.

Ус О. В. Спеціальні правила кваліфікації діянь співучасників: аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України // Право і сусп-во. – 2014. – № 6–1. – С. 315–321.

Ус О. В. Кваліфікація злочинів: сутність та поняття / О. В. Ус // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. № 1106. Серія «Право». – Харків : ХНУ, 2014. – Вип. № 17. – С. 171–175.

Ус О. В. Кримінально-правова оцінка вчиненого діяння за ознаками суб'єкта складу злочину / О. В. Ус // International Scientific-Practical Conference Development of legal regulation in East Europe: experience of Poland and Ukraine : Conference Proceedings, January 27–28, 2017. – Sandomierz. – P. 174–177.

Ус О. В. Критерії класифікацій та види кримінально-правової кваліфікації / О. В. Ус // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія «Юрид. науки». – 2015. – Вип. 5. – С. 15–19.

Ус О. В. Кримінально-правова оцінка вчиненого діяння за ознаками об'єкта складу злочину / О. В. Ус // Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. Серія «Право». – 2016. – Вип. 41, т. 2. – С. 139–144.

Ус О. В. Склад злочину як підстава кримінально-правової оцінки вчиненого діяння / О. В. Ус // Visegrad Journal on Human Rights. – 2016. – № 4/2. – С. 196–201.

Яремко Г. З. Бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини Кримінального кодексу України / Г. З. Яремко ; за ред. В. О. Навроцького. – Львів : ЛДУВС, 2011. – 432 с.

Матеріали судової практики:

Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України з кримінальних справ (1973–2011 роки) : станом на 26 верес. 2011 р. / упоряд.: Ю. М. Грошевий, О. В. Капліна, В. І. Тютюгін. – Харків : Право, 2011. – 456 с.

Кримінальний кодекс України. Практика судів України з кримінальних справ (2007–2008) / за заг. ред. В. В. Сташиса ; уклад.: В. В. Сташис, В. І. Тютюгін. – Київ : Юрінком Інтер, 2009. – 384 с.

Практика судів України з кримінальних справ (2001–2005) / за заг. ред. В. Т. Малярєнка, В. В. Сташиса ; уклад.: В. В. Сташис, В. І. Тютюгін. – Київ : Юрінком Інтер, 2005. – 464 с.

Практика судів України з кримінальних справ (2006–2007) / за заг. ред. В. В. Сташиса ; уклад.: В. В. Сташис, В. І. Тютюгін. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 880 с.

Практика судів України з кримінальних справ (2008–2011) / уклад. В. І. Тютюгін ; за заг. ред. В. Я. Тація. – Харків : Одіссей, 2011. – 568 с.

Практика судів України з кримінальних справ (2009–2011) / уклад. В. І. Тютюгін ; за заг. ред. В. Я. Тація. – Вид. 2-ге, допов. – Харків : Одіссей, 2012. – 504 с.

Практика судів України з кримінальних справ (2012–2013) / уклад. В. І. Тютюгін ; за заг. ред. В. Я. Тація. – Харків : Право, 2014. – 704 с.

Практика судів України з кримінальних справ (2014–2015 рр.) / уклад. В. І. Тютюгін ; за заг. ред. В. Я. Тація. – Харків : Право, 2016. – 800 с.

4.4. Плани, методичні рекомендації, завдання та рекомендована додаткова література для самостійної роботи, практичних і семінарських занять

Тема 1. Кримінально-правова кваліфікація: поняття, основні характеристики, значення

План

1. Кримінально-правова кваліфікація: поняття, принципи, види та суб'єкти, значення.

2. Підстава кримінально-правової кваліфікації.
3. Етапи кримінально-правової кваліфікації, їх взаємозв'язок та юридичне закріплення результатів кваліфікації.
4. Правила кримінально-правової кваліфікації.
5. Тлумачення кримінального закону та кримінально-правова кваліфікація.

Методичні рекомендації. При підготовці до заняття та вивченні першого питання теми слід звернути увагу на різні підходи щодо визначення поняття «кваліфікація», зосередившись, зокрема, на таких його значеннях, як: 1) юридична (правова) кваліфікація; 2) кримінально-правова кваліфікація; 3) кваліфікація злочину; 4) кваліфікація діяння, що не є злочинним; 5) кваліфікація посткримінальної поведінки особи. Необхідно з'ясувати зміст (визначення) зазначених понять (термінів) та їх співвідношення. Крім того, доцільно розглянути аспекти розуміння кримінально-правової кваліфікації: а) кваліфікація як процес та б) кваліфікація як результат. Окрему увагу слід приділити дослідженню ознак кримінально-правової кваліфікації.

При аналізі принципів кримінально-правової кваліфікації необхідно з'ясувати їх поняття та встановити загальноправові й кримінально-правові принципи, що мають значення для кваліфікації (принцип законності, рівності перед законом, презумпції невинуватості, *non bis in idem* (неможливості двічі притягувати до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення), гуманізму тощо) та власне принципи кримінально-правової кваліфікації (принципи офіційності, об'єктивності, точності, індивідуальності, повноти, стабільності тощо), розкрити їх зміст та значення.

Доцільно провести поділ кримінально-правової класифікації на види за різними класифікаційними критеріями, розкрити зміст (особливості) та значення конкретних видів кримінально-правової кваліфікації. Слід встановити суб'єктів, які можуть здійснювати кримінально-правову кваліфікацію, з'ясувати особливості кваліфікації залежно від суб'єкта правозастосування і стадії кримінального провадження.

Завершуючи розгляд першого питання, необхідно дослідити значення кримінально-правової кваліфікації (кримінально-правове, кримінально-процесуальне, криміналістичне, кримінологічне тощо).

При вивченні другого питання теми належну увагу слід приділити з'ясуванню підстави кримінально-правової кваліфікації, розкрити їх зміст та значення. Необхідно звернути увагу, що у доктрині кримінального права висловлена позиція щодо доцільності виділяти фактичну та юридичну підставу кримінально-правової кваліфікації. Дослідити взаємозв'язок норм Загальної та Особливої частин КК при кримінально-правовій кваліфікації.

При вивченні третього питання теми слід встановити етапи кримінально-правової кваліфікації, їх взаємозв'язок та юридичне закріплення результатів кваліфікації.

При дослідженні четвертого питання теми увагу необхідно приділити правилам кримінально-правової кваліфікації, а саме, визначенню їх поняття, видів та регламентації. Встановити доцільність виділення загальних та спеціальних правил кримінально-правової кваліфікації, з'ясувати їх поняття, види та надати характеристику.

При вивченні п'ятого питання теми слід з'ясувати поняття та види тлумачення кримінального закону залежно від різних класифікаційних критеріїв. Встановити значення різних видів тлумачення кримінального закону для кримінально-правової кваліфікації.

Список рекомендованої додаткової літератури

Us O. V. Constitutional principles of qualification of crimes in Ukraine / O. V. Us // *Európska tradícia v medzinárodnom práve: uplatňovanie ľudských práv : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*, 6. – 7. máj 2016. – Bratislava, 2016. – С. 181–184.

Бойко А. И. Язык уголовного закона и его понимание / А. И. Бойко. – М. : Юрлитинформ, 2010. – 320 с.

Иванов А. Л. Квалификация преступления как обязательный элемент установления объективной истины / А. Л. Иванов // *Расследование преступлений: проблемы и пути их решения : сб. науч.-практ. тр.* – М., 2013. – Вып. 1. – С. 71–75.

Ивин А. А. Основания логики оценок / А. А. Ивин. – М. : Изд-во Москов. ун-та, 1970. – 230 с.

Кругликов Л. Л. Юридические конструкции и символы в уголовном праве / Л. Л. Кругликов, О. Е. Спиридонова. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2005. – 336 с.

Наумов А. В. Законы логики при квалификации преступлений / А. В. Наумов, А. С. Новиченко. – М. : Юрид. лит., 1978. – 104 с.

Ус О. В. Кваліфікація злочинів: сутність та поняття / О. В. Ус // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. № 1106. Серія «Право». – Харків : ХНУ, 2014. – Вип. № 17. – С. 171–175.

Ус О. В. Критерії класифікацій та види кримінально-правової кваліфікації / О. В. Ус // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія «Юрид. науки». – 2015. – Вип. 5. – С. 15–19.

Тема 2. Кваліфікація злочину за елементами складу злочину

План

1. Склад злочину – правова (юридична) підстава кваліфікації злочину.
2. Кваліфікація злочину за об'єктом складу злочину.
3. Кваліфікація злочину за об'єктивною стороною складу злочину.
4. Кваліфікація злочину за суб'єктом складу злочину.
5. Кваліфікація злочину за суб'єктивною стороною складу злочину.
6. Кваліфікація злочину у разі помилки суб'єкта злочину.
7. Кваліфікація злочину, передбаченого бланкетною диспозицією.
8. Кваліфікація злочину за наявності у нормі оціночної ознаки.
9. Кваліфікація злочину, вчиненого за наявності кваліфікуючих (обтяжуючих) та привілейованих (пом'якшуючих) ознак складу злочину.

Методичні рекомендації. Під час підготовки до практичного заняття слід звернути увагу на ч. 1 ст. 2 КК, де закріплена юридична підстава кримінальної відповідальності особи, яка вчинила злочин, а також у змісті норми, що міститься у зазначеній статті, віддзеркалюється юридичне значення складу злочину для кваліфікації останнього.

Склад злочину є правовою моделлю злочину, а кримінальний закон (Загальна і Особлива частини КК) – єдиною нормативною підставою для кваліфікації злочину. У складі злочину знаходить прояв,

у першу чергу, його кваліфікаційна функція, яка реалізується завдяки тому, що він використовується у ході зіставлення фактичних ознак вчиненого діяння і ознак, передбачених кримінальним законом, лежить в основі визначення алгоритму кваліфікації злочинів.

Використання конструкції складу злочину у виді сукупності його елементів (об'єкта злочину, об'єктивної та суб'єктивної його сторін та суб'єкта злочину), тобто сукупності обов'язкових юридичних об'єктивних і суб'єктивних ознак, як алгоритму кваліфікації злочину, передбачає аналіз ознак складу злочину в чітко визначеній послідовності. Констатація відсутності того, що та чи інша обов'язкова ознака складу злочину відсутня, означає, що в скоєному відсутній склад злочину в цілому.

Слід звернути увагу на загальновизнаний підхід до визначення черговості етапів кваліфікації злочину: починати доведення наявності ознак складу злочину належить з ознак, які характеризують об'єкт злочину, а далі щодо предметних злочинів – предмет злочину, а щодо злочинів з визначеним у відповідній нормі законодавцем потерпілим – потерпілого. Наступним етапом кваліфікації є доведення наявності у скоєному обов'язкових ознак об'єктивної сторони, далі – суб'єкта злочину і суб'єктивної сторони.

При кваліфікації злочину у разі фактичної помилки особи, що його вчинила, враховується неправильне уявлення особи про фактичні об'єктивні властивості (ознаки) вчинюваного нею діяння. Особливу увагу при кваліфікації необхідно приділити встановленню виду фактичної помилки та їх властивостей. У науці кримінального права пропонуються різні класифікації фактичних помилок і виділяються ті, що впливають на кваліфікацію вчиненого особою діяння, і ті, що не впливають на кваліфікацію. Залежно від того, стосовно яких саме об'єктивних ознак помиляється особа, розрізняють, зокрема, такі види фактичної помилки: а) помилка в об'єкті – в предметі злочину і особі потерпілого; б) помилка в характері діяння (дії чи бездіяльності); в) помилка в причинному зв'язку. Так, за наявності певних видів фактичної помилки, наприклад, помилка в об'єкті злочину, предметі злочину, особі потерпілого кваліфікація діяння як умисного злочину визначається спрямованістю умислу винного і тими об'єктивними ознаками вчиненого, які охоплювались його умислом, а стадія злочину – ступенем реалізації такого умислу.

У багатьох випадках при кваліфікації злочину необхідно звертатися також до норм, які не належать до кримінального закону. Це здійснюється для тлумачення (конкретизації, роз'яснення змісту) певних ознак складу злочину.

При кваліфікації злочину, передбаченого законодавцем з оціночною(-ими) ознакою(-ами) в його складі, слід мати на увазі, що їх зміст (як і зміст відповідного оціночного поняття) має встановлюватися на основі реальних фактів, віддзеркалювати вимоги закону, тлумачитися у взаємозв'язку з іншими інститутами та поняттями права.

При вирішенні практичних завдань доцільно звернути увагу на різновиди обставин, що обтяжують або пом'якшують кримінальну відповідальність. При кваліфікації злочинів до обов'язкових ознак складу злочину слід відносити обставини, що визначені законодавцем у відповідній статті (її частині) Особливої частини КК. Такі обставини впливають, зокрема, на характер і ступінь суспільної небезпечності діяння.

Так, при кваліфікації злочинів враховуються обставини, що обтяжують кримінальну відповідальність, зазначені у відповідних частинах статей Особливої частини КК і які є додатковими до ознак основного складу злочину або взагалі новими для певного злочину, передбаченого, як правило, у частині першій цієї статті. Такі обставини збільшують суспільну небезпечність вчиненого діяння.

Відсутність у скоєному ознак основного складу злочину або обставин, що обтяжують кримінальну відповідальність, означає, що діяння має кваліфікуватися як інший злочин або таке діяння взагалі не є злочином.

Крім того, при кваліфікації злочинів враховуються обставини, що пом'якшують кримінальну відповідальність, і які зменшують суспільну небезпечність діяння, визнаного законодавцем як злочин.

При конкуренції між основним складом злочину і складом злочину з обставинами, що обтяжують кримінальну відповідальність, пріоритет мають норми, які передбачають останні. При кваліфікації злочину одночасно з обставинами, що пом'якшують кримінальну відповідальність і обтяжують останню, – пріоритетним є склад злочину з обставинами, що пом'якшують кримінальну відповідальність.

Завдання

1. Петрова шляхом підробки довідки про отриману заробітну плату за останні 6 місяців отримала в банку кредит на суму 100 тис. грн для купівлі автомобіля строком на 5 років. Однак купувати машину вона не стала і витратила отримані гроші на відпочинок за кордоном, де і залишилася нелегально проживати. Повертати гроші банку Петрова не збиралася.

В обвинувальному акті вчинене Петровою діяння було кваліфіковане за ч. 2 ст. 222 КК.

Надайте правильну кваліфікацію вчиненого Петровою злочину.

2. У 2014 році Синельниківським міськрайонним судом Дніпропетровської області розглянуто кримінальне провадження стосовно обвинуваченого Земкового та ухвалено виправдувальний вирок.

Основною з підстав для прийняття наведеного рішення у провадженні є те, що обвинувачений Земковий відповідно до вимог Закону не є суб'єктом злочину, передбаченого ч. 1 ст. 203² КК, оскільки Земковий ніде не працює та не є суб'єктом підприємницької діяльності, ніде не значиться як суб'єкт підприємницької діяльності. Суд зазначив, що органи досудового розслідування та прокурор не звернули уваги на вимоги Закону, а саме на пункти 1, 3, 4 ч. 1 ст. 1, згідно з якими гральний бізнес – це діяльність, пов'язана з організацією, проведенням та наданням можливості доступу до азартних ігор у казино, на гральних автоматах, комп'ютерних стимуляторах... незалежно від місця розташування сервера; п. 3 встановлено, що організатори азартних ігор – це фізичні та юридичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, що здійснюють діяльність з організації і проведення азартних ігор з метою отримання прибутку; відповідно до п. 4 організація і проведення азартних ігор – діяльність організаторів азартних ігор, що здійснюється з метою створення умов для здійснення азартних ігор та видачі вигравів (призів) учасникам азартних ігор.

Чи є правильною така кваліфікація вчиненого діяння за суб'єктом злочину, передбаченого ч. 1 ст. 203² КК?

3. Вироком Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 4 квітня 2014 року Халіна визнано винуватим у тому, що під

час сварки з потерпілим Куліш здійснив постріл у його груди переробленим сигнально-шумовим пістолетом, заподіявши йому тяжкі тілесні ушкодження, від яких настала смерть потерпілого. Суд першої інстанції кваліфікував дії підсудного за ч. 1 ст. 119 КК як вбивство з необережності, виходячи із того, що не було встановлено наявності у підсудного умислу на вбивство Куліша.

Чи є кваліфікація дій Халіна правильною?

4. Васько та Блінов обвинувачуються у тому, що вони за попередньою змовою між собою, діючи відповідно до розподілених ролей, 22 листопада 2014 р. приблизно о 23 год. по вул. Квітки-Основ'яненка, 47 в м. Києві, із демонстрацією дитячої іграшки «Автомат» та застосувавши фізичне насильство, що не є небезпечним для життя та здоров'я потерпілої Іванкіної, вчинили на неї напад з метою заволодіння її майном та заволоділи ним на загальну суму 1135 грн.

Суд кваліфікував дії як розбій, вчинений за попередньою змовою групою осіб.

Проаналізуйте рішення суду.

5. Климов як суддя Обухівського районного суду Київської області 3 квітня 2013 р. постановив рішення у цивільній справі за позовом П., М., Н., Я., С., Ш., Д., Б. та О. до районної державної адміністрації та обласної державної адміністрації про визнання недійсним їх рішень та зобов'язав першу розглянути і погодити, а другу – розглянути і затвердити проекти землеустрою щодо припинення права постійного користування земельними ділянками ДП, переведення їх із категорії земель лісгосподарського призначення до категорії земель сільськогосподарського призначення та передачу у власність позивачам. У порядку виконання цього рішення суду районна та обласна державні адміністрації постановили відповідні розпорядження «Про вилучення, зміну цільового призначення та передачу у власність громадянам земельних ділянок», внаслідок чого було припинено право постійного користування земельною ділянкою ДП, а земельні ділянки площею по 0,99 га були передані кожному з позивачів для ведення особистого селянського господарства.

Дії Климова були кваліфіковані за ч. 1 ст. 375 КК.

Чи є правильною така кваліфікація за об'єктивними та суб'єктивними ознаками? Чи містить ч. 1 ст. 375 КК оціночні ознаки?

6. Суд визнав Рибака винним у тому, що він 3 грудня 2013 р. о 20.00 год під час керування автомобілем на автошляху побачив як попереду із правого узбіччя маневрує інший автомобіль та пересікає дорогу різко вліво, не вжив заходів для зменшення швидкості, що передбачено п. 12.3 Правил дорожнього руху, змістився на зустрічну смугу та зіткнувся з автомобілем, яким керував Бочкович без дотримання вимог п. 10.1 Правил. Внаслідок зіткнення потерпілий Бочкович отримав тілесні ушкодження середньої тяжкості.

Чи є правильною кваліфікація дії Рибака за ч. 1 ст. 289 КК?

7. Сорокін обвинувачується у тому, що він, будучи службовою особою – директором ТОВ «Дизайн-Центр “Сова”», умисно не виконав рішення Господарського суду м. Києва від 21 січня 2013 р., яким було задоволено позов ТОВ «Імпреза Полісервіс» до ТОВ «Дизайн – Центр “Сова”» на загальну суму 268 786 грн 56 коп., що набрало законної сили 16 лютого 2013 р., а саме: достовірно знаючи про його наявність та існування арешту, накладеного державним виконавцем на розрахункові рахунки ТОВ «Дизайн – Центр “Сова”» в порядку примусового виконання вказаного рішення суду, 28 квітня 2013 р. за змовою з працівником АТ «УкрСиббанк» відкрив банківський рахунок №22235648, внаслідок чого ТОВ «Дизайн – Центр “Сова”» продовжувало здійснювати фінансово-господарську діяльність і на новий рахунок були перераховані гроші з рахунків товариства, на які був накладений арешт. Внаслідок таких дій рішення суду було не виконано, чим завдано ТОВ «Імпреза Полісервіс» збитків на суму 268 786 грн. 56 коп.

Вказані дії Сорокіна кваліфіковані за ч. 2 ст. 382 КК.

Чи є правильною така кваліфікація?

8. Під час вагітності неповнолітня Кудрявцева не знайшла підтримки у свого коханого і вирішила позбавитися дитини одразу після її народження. Одразу після пологів вона схопила новонароджену доньку і завдала їй ножом численних поранень в область груднини і голови, від яких дитина померла. Кудрявцева розчленила труп і викинула його в річку.

Кваліфікуйте вчинене Кудрявцевою.

Список рекомендованої додаткової літератури

Бажанов М. И. О функциях состава преступления / М. И. Бажанов // Проблемы законности. – 1995. – Вып. 29. – С. 96.

Борисов В. И. Преступления против жизни и здоровья: вопросы квалификации / В. И. Борисов, В. Н. Куц. – Харків : Консум, 1995. – 104 с.

Брич Л. П. Теоретичні засади розмежування складів злочинів : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Л. П. Брич ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Львів, 2014. – 34 с.

Демидова Л. М. Проблеми кримінально-правової відповідальності за заподіяння майнової шкоди в Україні (майнова шкода як злочинний наслідок): теорія, закон, практика / Л. М. Демидова. – Харків : Право, 2013. – С. 480–500, 552–563.

Комаров О. Д. Фактична помилка в кримінальному праві України та її значення для кримінальної відповідальності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / О. Д. Комаров ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2015. – 20 с.

Панов М. Кваліфікація злочинів при бланкетній диспозиції закону про кримінальну відповідальність / М. Панов, Н. Квасневська // Право України. – 2010. – №9. – С. 47–55.

Пинаев А. А. Особенности составов преступлений с двойной и смешанной формами вины : учеб. пособие / А. А. Пинаев. – Харьков : Юрид. ин-т, 1984. – 52 с.

Рарог А. И. Квалификация преступлений по субъективным признакам. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2002. – 304 с.

Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину у кримінальному праві / В. Я. Тацій. – Харків : Право, 2016. – 256 с.

Ус О. В. Кримінально-правова оцінка вчиненого діяння за ознаками об'єкта складу злочину / О. В. Ус // Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. Серія «Право». – 2016. – Вип. 41, т. 2. – С. 139–144.

Тема 3. Колізія та конкуренція кримінально-правових норм при кваліфікації злочину

План

1. Колізія в кримінальному праві: поняття, види, значення для кваліфікації злочину.

- 1.1. Кваліфікація злочину при темпоральній колізії.
- 1.2. Кваліфікація злочину при просторовій колізії.
- 1.3. Кваліфікація злочину при ієрархічній колізії.
2. Конкуренція кримінально-правових норм: поняття, види, значення для кваліфікації злочину.
 - 2.1. Кваліфікація злочину при конкуренції загальної та спеціальної кримінально-правових норм.
 - 2.2. Кваліфікація злочину при конкуренції частини та цілого.
 - 2.3. Кваліфікація злочину при конкуренції спеціальних кримінально-правових норм.

Методичні рекомендації. При розгляді загальної характеристики таких явищ, як: колізія та конкуренція норм у кримінальному праві, а також їх співвідношення між собою слід виходити з того, що це *різні* кримінально правові явища. Так, *колізія* норм має місце там, де між двома або більше нормами існують протиріччя, тобто зміст однієї норми повністю чи частково заперечує зміст іншої. Враховуючи залежність колізії від властивостей відповідних норм, між якими вони відбуваються та особливостей протиріч, що зустрічаються у кримінальному праві, їх прийнято поділяти на: 1) темпоральну; 2) просторову та 3) ієрархічну.

Готуючись до заняття, необхідно враховувати, що при *темпоральній колізії* принципове значення буде мати встановлення того, пом'якшує чи, навпаки, посилює караність (чи інші кримінально-правові наслідки) діяння новий закон про кримінальну відповідальність. Воно (це встановлення відповідності) відбувається шляхом порівняння усіх ознак злочину, умов притягнення до кримінальної відповідальності, а також порівняння санкцій відповідних норм як у новому, так і в попередньому (якщо має місце так званий проміжний законодавчий акт, то колишньому) законах. При вирішенні цього питання слід враховувати загальні правила, що вироблено з приводу цього у теорії кримінального права, а також з урахуванням ППВСУ.

Досліджуючи проблему чинності закону про кримінальну відповідальність, слід акцентувати свою увагу на тому, що вона не обмежується лише його визначенням щодо часу вчинення злочину. Не менш важливим є і те, де саме (на якій території) та на кого поширюються його положення. Таким чином, *просторова колізія* – це від-

носини між двома або більше кримінально-правовими нормами, які діють на різних територіях. Причини виникнення просторових колізій у кримінальному праві полягають, по-перше, у просторовій обмеженості дії кримінальних законів тільки межами державної території; по-друге, просторовою протяжністю деяких категорій злочинів, у результаті чого злочин може бути вчиненим на території не однієї, а декількох держав; по-третє, при зміні меж державних територій.

Слід також враховувати, що рішення питань про кваліфікацію в цих випадках визначається на підставі таких принципів, як: а) *територіальний*, згідно з яким на підставі ч. 1 ст. 6 КК всі особи (крім тих, які користуються дипломатичним імунітетом та виключені з-під юрисдикції судових властей України – ч. 4 ст. 6 КК), які вчинили злочини на території України, підлягають відповідальності за КК України; б) *громадянства*, відповідно до якого (ч. 1 ст. 7 КК) громадяни України та особи без громадянства, що постійно проживають в Україні, у разі вчинення ними злочину (незалежно від того, чи визнається таке діяння злочином у тій країні, де воно було вчинено) за її межами, підлягають кримінальній відповідальності за КК України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (ч. 1 ст. 7 КК). Тут, крім усього, слід враховувати, що хоча після зазначення кримінального покарання за межами України її громадяни або особи без громадянства, які постійно проживають в Україні, хоча вже і не можуть бути притягнені в Україні до кримінальної відповідальності за вчинений ними злочин (ч. 2 ст. 7 КК), однак, у разі вчинення ними нового делікту, скоєне ними раніше *може* (за рішенням суду) мати для них певні правові наслідки. Так, згідно з ч. 2 ст. 9 КК рецидив злочинів, невідбуте покарання або інші правові наслідки вироку суду іноземної держави *можуть бути* враховані судом при кваліфікації нового злочину, призначенні покарання за нього, а також при звільненні від кримінальної відповідальності або покарання. Ці положення поширюються також і на іноземців та осіб без громадянства, що постійно не проживають в Україні, у разі вчинення ними нового злочину на території України; в) *космополітичний (універсальний) принцип*, який стосується міжнародно-правових зобов'язань України у сфері боротьби зі злочинністю та полягає у спільності інтересів декількох держав у боротьбі зі злочинами, вчинення яких на терито-

рії однієї держави здатне заподіяти шкоду й інтересам інших держав. На його підставі (згідно зі ст. 8 КК) норми КК України можуть застосовуватися не тільки до її громадян та осіб без громадянства, які постійно в ній проживають, а й до іноземців та осіб без громадянства, які постійно в ній не проживають і вчинили злочин за її межами; г) *реальний принцип* – сутність якого (так само на підставі відповідних положень ст. 8 КК) засновується на загальноновизнаних нормах і принципах міжнародного права, сутність яких полягає в тому, що будь-яка держава має право притягувати до кримінальної відповідальності за діяння, що вчинені іноземцями за межами її території та порушують її кримінальні закони, за умови, що відповідні діяння посягають на основні права і свободи її громадян або ставлять під загрозу інтереси самої держави.

При розгляді вищезазначених питань слід окремо звернути увагу на той факт, що на даний момент Україна в повному обсязі поки що не імплементувала свої зобов'язання щодо визнання та врахування вироків судів європейських держав. Однак у разі виконання Україною своїх зобов'язань відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС (ст. 8) і внесення відповідних змін до Конституції України, це потягне за собою принципів зміни при вирішенні вказаної проблеми.

Що стосується *конкуренції*, то при розгляді цього питання слід виходити з того, що тут суперечностей між нормами не існує. Вона (конкуренція) завжди виникає там, де одне вчинене злочинне діяння водночас підпадає під ознаки двох або більше статей КК, кожна з яких може бути (претендує) застосована при кваліфікації відповідного делікту.

Найбільш значущими для кримінального права, з точки зору особливостей кваліфікації злочинів, є: 1) конкуренція загальної та спеціальної норм, за якої згідно з принципом: *lex specialis derogat legi generalis* – спеціальний закон скасовує дію загального і, таким чином, перевага віддається спеціальній нормі; 2) конкуренція спеціальних норм між собою, серед яких: а) конкуренція кваліфікованого та особливо кваліфікованого складів злочинів; б) привілейованого та особливо привілейованого складів; в) привілейованого та кваліфікованого складів злочинів; 3) конкуренція при співвідношенні частини та цілого. Вказана проблема вирішується з використанням вироблених наукою та практикою правил кваліфікації при множинності (повторності, сукупності та рецидиву) злочинів у співвідношенні з одним ускладненим за своїм змістом деліктом.

Завдання

1. Громадянин Росії Османов, бажаючи позбутися своєї дружини з ревнощів, вирішив її вбити. Під час поїздки до родичів у м. Варшаву, у ресторані м. Львів він підсипав в шампанське, яке пила дружина, повільно діючу отруту. Після прибуття до передмістя Варшави дружина, на дачі родичів, від отруєння померла. Після затримання Османова за дрібне хуліганство у м. Мінськ з'ясувалось, що за рік до цього, з метою помсти, у м. Москві, він умисно позбавив життя гр-на України.

Який з видів колізії має місце. Чи можна притягти до кримінальної відповідальності за вчинені Османовим діяння згідно з КК України? Чи буде мати місце відмінність при кваліфікації та призначенні покарання вчиненого, згідно різних КК відповідних країн.

2. Голова селищної ради Чижев підробив і видав 5 січня 2011 р. офіційний документ. Цим документом так ніхто і не скористався.

Кваліфікуйте вчинене ним діяння. Як повинно бути вирішено питання про межі призначення кримінального покарання Чижеву (без урахування строків давності) станом на 1 січня 2017 р. Який з видів колізії має місце?

3. 15 серпня 1999 р. Крячко і Пустовий з хуліганських мотивів вбили Грищенка. Дії Крячко і Пустового були кваліфіковані за ст. 93 КК України 1960 р., яка на той момент передбачала покарання у виді позбавлення волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років або смертної кари. Рішенням Конституційного Суду України від 29 грудня 1999 р. положення КК України, які передбачали смертну кару, були визнані неконституційними. 22 лютого 2000 р. був прийнятий і 30 березня того ж року набув чинності Закон «Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України», яким у системі покарань було передбачено новий вид покарання у виді довічного позбавлення волі.

Який з видів колізії має місце? Закон у якій редакції може бути застосований до Крячко і Пустового? Яке покарання може бути їм призначене?

4. Громадянці України Крипчук, яка постійно працювала у м. Варшаві, за виконану нею роботу не була сплачена заробітна плата. У зв'язку з цим Крипчук поширила серед своїх знайомих завідомо неправдиві вигадки, які ганьблять честь і гідність її роботодавця, тобто вчинила клевет, відповідальність за який передбачена ст. 212 КК Польщі. Після повернення Крипчук в Україну компетентні органи Польщі зажадали її видачі для притягнення до кримінальної відповідальності.

Який з видів колізії має місце? Чи може Крипчук бути притягнутою в Україні до кримінальної відповідальності за клевет, вчинений у Польщі? Чи може вона бути видана Польщі? Чи може змінитися рішення у разі, якщо її буде затримано на території РФ?

5. Дронов, вважаючи що 10-річний Туркало підглядає у жіночє відділення лазні, схопив його за голову і з великою силою повернув її, зламавши при цьому шийний відділ хребця і пошкодивши спинний мозок, від чого хлопець помер на місці. Дронова засудили за умисне вбивство Туркала за ч. 1 ст. 115 КК.

В апеляції захисник порушив питання про перекваліфікацію дій Дронова з ч. 1 ст. 115 на ст. 119 КК, з тих мотивів, що засуджений не мав умислу заподіювати потерпілому смерть, а тому повинен нести відповідальність за необережне вбивство.

Апеляційний суд перекваліфікував дії Дронова з ч. 1 ст. 115 на ч. 2 ст. 121 КК, вважаючи, що він винен в умисному заподіянні Туркалу тяжкого тілесного ушкодження, що з необережності спричинило смерть потерпілому. Своє рішення суд аргументував тим, що повертаючи з великою силою голову 10-річного хлопця, засуджений свідомо припускав заподіяння йому тяжкого тілесного ушкодження, а що стосується смерті потерпілого, то її настання він не передбачав, хоча повинен був і міг передбачити.

Кваліфікуйте діяння Дронова. Яким чином норми Особливої частини КК конкурують між собою при вирішенні цього питання?

6. Усманов у стані сильного сп'яніння чіплявся у ресторані до незнайомих людей, нецензурно лаявся та погрожував їм. Коли до ресторану зайшов Дворников і зробив йому зауваження, Усманов вдарив Дворникова кулаком по голові, при цьому підставив йому ногу.

Дворников втратив рівновагу і впав. Падаючи, потерпілий вдарився головою об сходи, дістав тяжку травму голови і невдовзі помер.

Усманова засуджено за хуліганство, що супроводжувалося особливою зухвалістю, та умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого. Адвокат подав апеляцію, вважаючи кваліфікацію другого злочину помилковою й наполягаючи на тому, що з боку Усманова мало місце вбивство через необережність.

Проаналізуйте ст. 119, ч. 2 ст. 121 та ст. 115 КК України на предмет їх співвідношення між собою. Чи підлягає скарга адвоката задоволенню?

7. Громадянин Ковальов, перебуваючи в нетверезому стані, побачив біля під'їзду автомобіль Mercedes S500. Підійшовши ближче, він побачив у замку ключ. Ковальов сів за кермо, запустив двигун і поїхав. Викатавши все пальне, Ковальов під'їхав до свого знайомого Майстренка та запропонував останньому придбати автомобіль для його розбирання на запчастини та подальшого продажу. Під час розмови Ковальов був затриманий працівниками патрульної поліції.

Кваліфікуйте діяння Ковальова. Які з норм Особливої частини КК конкурують між собою при вирішенні цього питання?

8. У момент виходу з приміщення телеканалу був підірваний припаркований біля нього мопед із встановленим на ньому вибуховим пристроєм. У результаті вибуху був легко поранений народний депутат Ігор Мосейко. Під час досудового розслідування було встановлено, що саморобний вибуховий пристрій встановив один із членів організації «Право на волю» Шкутько з метою попередження народному депутату про неприпустимість прикриття депутатським мандатом його протиправної поведінки.

Кваліфікуйте діяння Шкутька. Які з норм Особливої частини КК конкурують між собою при вирішенні цього питання?

Список рекомендованої додаткової літератури

Благов Є. В. О проблеме конкуренции специальных норм в уголовном праве / Є. В. Благов // Известия ВУЗов: Правоведение : науч.-теорет. журн. – 03/2005. – №2. – С. 4–9.

Незнамова З. О. Колізії в уголовном праве / З. О. Незнамова. – Екатеринбург : Крикет, 1994. – 284 с.

Пономаренко Ю. А. Чинність і дія кримінального закону в часі / Ю. А. Пономаренко. – Київ : Атіка, 2005. – 288 с.

Тема 4. Кваліфікація закінченого та незакінченого злочину

План

1. Закінчений злочин: поняття, види, значення для кваліфікації.
 - 1.1. Кваліфікація простого одиничного закінченого злочину.
 - 1.2. Кваліфікація ускладненого одиничного закінченого злочину.
2. Незакінчений злочин: поняття, види, значення для кваліфікації.
 - 2.1. Кваліфікація готування до злочину.
 - 2.2. Кваліфікація замаху на злочин.
 - 2.3. Кваліфікація злочину і добровільна відмова при незакінченому злочині.

Методичні рекомендації. При вивченні цієї теми необхідно розглянути, з'ясувати та засвоїти поняття закінченого злочину та його видів – простого та ускладненого, відмінності між ними та значення для кваліфікації моменту закінчення злочину та поділу закінченого злочину на вказані види.

Окремо слід приділити увагу різновидам ускладненого одиничного закінченого злочину: триваючому, продовжуваному, складеному (складному) злочину та злочину з похідними наслідками. Необхідно з'ясувати відмінності між ними та значення цього поділу для кваліфікації, відмінність одиничного продовжуваного злочину та складеного (складного) злочину від множинності злочинів.

Як наслідок слід засвоїти систему поділу закінченого злочину на види – простий та ускладнений, а закінченого ускладненого злочину – на триваючий, продовжуваний, складений (складний) злочин та злочин з похідними наслідками, для чого корисною була б самостійна побудова (накреслення) відповідної схеми.

Далі необхідно засвоїти такі питання: поняття, види та значення стадій вчинення злочину; значення відповідної стадії злочину для

кваліфікації та призначення покарання; відмежування готування до вчинення злочину від виявлення наміру; види готування до злочину; відмежування готування до вчинення злочину від замаху на злочин; види замаху на злочин (закінчений та незакінчений замах); критерій відмежування різновидів замаху на злочин (закінченого та незакінченого замаху); обґрунтування доцільності обрання суб'єктивного критерію щодо поділу замаху на закінчений та незакінчений, на відміну та у порівнянні з об'єктивним критерієм (принцип таліону *lex talionis*); обставини, які можуть перешкоджати доведенню злочину до кінця та їх співвідношення з волевиявленням особи, яка вчинює злочин; підстави та межі кримінальної відповідальності за готування до вчинення злочину, замаху на злочин та закінченого злочину.

Як наслідок, корисним було б самотійне побудування (накреслення) відповідної схеми щодо стадій вчинення злочину.

Слід приділити увагу особливостям кваліфікації готування до вчинення злочину, замаху на злочин та закінченого злочину, з'ясувати обставини, які враховує суд при призначенні покарання за готування до вчинення злочину, замаху на злочин та закінченого злочину.

Важливо з'ясувати поняття та ознаки добровільної відмови. Особливу увагу слід приділити можливості (або неможливості) добровільної відмови на стадіях готування, незакінченого замаху, закінченого замаху та закінченого злочину.

Належить засвоїти питання про відмінність добровільної відмови від дійового каяття.

Завдання

1. Ковтун, перебуваючи у другій черзі на спадок за законом, з метою отримання спадщини заздалегідь спланував позбавити життя чотирьох спадкоємців першої черги, але зі значним проміжком у часі між кожним вбивством, оскільки потерпілі проживали у різних містах та країнах. Свій намір йому вдалося реалізувати щодо трьох потерпілих, а під час замаху на життя останнього він був затриманий. Слідчий кваліфікував дії Ковтуна як три самотійні злочини – умисні вбивства, а щодо четвертого епізоду – як замах на вбивство, вчинений особою, яка раніше вчинила умисне вбивство.

Дайте ґрунтовну відповідь, чи є підстави кваліфікувати вчинене як декілька самостійних злочинів (множинність вбивств) або як одиничний продовжуваний злочин.

2. У Власенка виник умисел на вбивство свого сусіда, якій він незабаром реалізував. Потім у нього знов ще декілька разів виникав умисел на вбивство інших людей, який він теж реалізовував у повному обсязі. Згодом з'ясувалося, що всі померлі були між собою братами і сестрами та знайомі один з одним, про що Власенку було заздалегідь відомо.

Дайте ґрунтовну відповідь, чи є підстави кваліфікувати вчинене як декілька самостійних злочинів (множинність вбивств) або як одиничний продовжуваний злочин (одне вбивство пов'язаних між собою осіб).

3. Тимченко, перебуваючи в попередньому ув'язненні, здійснив втечу з-під варти. Декілька днів він переховувався і змінював місце знаходження, а потім повернувся і здався представникам влади.

Яким чином слід кваліфікувати вчинений ускладнений одиничний злочин: як триваючий, продовжуваний, складений (складний) або злочин з похідними наслідками? З якого моменту розглядуваний злочин вважається закінченим? Обґрунтуйте відповідь.

4. Іваненко з метою помсти умисно наніс Дубову тяжкі тілесні ушкодження, внаслідок яких через деякий час настала смерть останнього. Під час досудового розслідування було встановлено, що спричинення смерті не охоплювалося умислом Іваненка. Суд кваліфікував дії Іваненка як вбивство через необережність (ст. 119 КК). Прокурор подав апеляційну скаргу, в якій вказував на наявність підстав для кваліфікації за ч. 2 ст. 121 КК.

Чи правильним є рішення суду? Яким чином слід кваліфікувати вчинений ускладнений одиничний злочин: триваючий, продовжуваний, складений (складний), або злочин з похідними наслідками? Обґрунтуйте відповідь.

5. Бровко дізнався про те, що родина Титових отримала значну суму грошей і переховує їх вдома у сейфі. З метою крадіжки він проник до

житлового будинку, акуратно відкрив сейф, але грошей там не виявилось. Так само непомітно Бровко залишив будинок, двері якого та сейф закрив за собою, як і було. Матеріальної шкоди спричинено не було.

Варіант. В сейфі виявилася сума грошей, яка була значно меншою ніж та, на яку Бровко розраховував.

На якій стадії було припинено злочинну діяльність та з яких причин? Чи підлягає Бровко кримінальній відповідальності? Як кваліфікувати вчинені ним дії?

6. Дружина надала своєму чоловікові сильнодіючу отруту на рослинних компонентах, яку він безтурботно спожив під час вечері. Хоча дружині було достовірно відомо про відсутність можливості завадити дії цієї отрути, вона у всьому зізналася та звернулася за медичною допомогою. Суспільно небезпечний наслідок у вигляді смерті не настав, але не через своєчасну медичну допомогу, а через те, що чоловік мав рідкісну властивість несприйняття цієї отрути організмом, про що нікому не було відомо.

Дайте обґрунтовану відповідь на питання щодо кваліфікації вчиненого, чи має місце готування або замах на злочин? Який різновид замаху має місце – закінчений чи незакінчений?

7. Відомий злочинець Козир публічно заявив, що збирається пограбувати банк. Наступного дня всі охоронці не з'явилися на роботу через побоювання фізичного впливу, оскільки достовірно знали, що Козир не кидає жодного слова на вітер. Таким чином банк залишився відкритим та без охорони.

Чи є підстави кваліфікувати дії Козира як готування до вчинення злочину проти власності або як незлочинне виявлення умислу? Чи тягне кримінальну відповідальність виявлення умислу, готування до вчинення злочину? Обґрунтуйте відповідь.

8. Петрученко з метою вбити Хилюка підклав у їжу останньому отруту, яка мала подіяти через декілька днів у той час, як Петрученко буде відсутнім. Згодом з мотивів побоювання відповідальності Петрученко намагався попередити Хилюка та благав останнього прийняти протиотруту. Втім, Хилюк не сприйняв попередження і загрозу як реальну і через декілька днів помер.

Чи є підстави кваліфікувати поведінку Петрученка як добровільну відмову від вчинення злочину? За яких умов добровільна відмова є можливою на стадії закінченого замаху? Які правові наслідки добровільної відмови?

Список рекомендованої додаткової літератури

Бурдін В. М. Стадії вчинення злочину (кримінально-правове дослідження) / В. М. Бурдін. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2013. – 232 с.

Горностай А. В. Кримінальна відповідальність за замах на злочин / А. В. Горностай. – Харків : Юрайт, 2013. – 232 с.

Горностай А. В. Фактична помилка в об'єкті та її значення для кваліфікації вчиненого як замаху на злочин / А. В. Горностай // Державна політика у сфері захисту прав потерпілих від кримінальних правопорушень : матеріали «круглого столу» 25 квіт. 2013 р. / редкол.: В. І. Борисов (голов. ред.), Б. М. Головкін (заст. голов. ред.) та ін. – Харків : Право, 2013. – С. 188–190.

Гродецький Ю. В. Об'єктивні ознаки добровільної відмови при незакінченому злочині / Ю. В. Гродецький // Проблеми законності : зб. наук. пр. / відп. ред. В. Я. Тацій. – Харків : Нац. ун-т «ЮАУ», 2011. – Вип. 114. – С. 143–154.

Гродецький Ю. В. Добровільна відмова при співучасті : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Гродецький Юрій Васильович ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2002. – 20 с.

Дурманов Н. Д. Стадии совершения преступления по советскому уголовному праву / Н. Д. Дурманов. – М. : Гос. изд-во юрид. лит., 1955. – 211 с.

Козлов А. П. Учение о стадиях преступления / А. П. Козлов. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2002. – 353 с.

Маслак Н. В. Кримінальна відповідальність за готування до злочину / Н. В. Маслак. – Харків : Право, 2010. – 232 с.

Тихий В. П. Злочин, його види та стадії / В. П. Тихий, М. І. Панов. – Київ : Проміні, 2007. – 40 с.

Тишкевич И. С. Приготовление и покушение по советскому уголовному праву (понятие и наказуемость) / И. С. Тишкевич. – М. : Госюриздат, 1958. – 260 с.

Ус О. В. Характерні помилки при кваліфікації замаху на злочин / О. В. Ус // Інтеграція юридичної науки і практики в сучасних умовах : матеріали всеукр. міжнар. наук.-практ. конф., 26–27 серпн. 2016 р. – Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2016. – С. 83–87.

Хавронюк М. І. Покарання за готування до злочину і замах на злочин: парадокси національного кримінального кодексу, особливо у порівнянні з іноземними / М. І. Хавронюк // Підприємництво, госп-во і право. – 2009. – № 5. – С. 108–113.

Тема 5. Кваліфікація злочину, вчиненого у співучасті

План

1. Співучасть у злочині: поняття (об'єктивні та суб'єктивні ознаки), значення для кваліфікації злочину.
2. Кваліфікація діяння виконавця (співвиконавця), організатора, підбурювача та пособника. Особливості кваліфікації діяння співучасника, який виконав декілька ролей у спільно вчиненому злочині.
3. Кваліфікація злочину з урахуванням форм співучасті.
4. Кваліфікація діянь співучасників при ексцесі співучасника.
5. Кваліфікація злочину зі спеціальним суб'єктом, вчиненого у співучасті.
6. Кваліфікація злочину при невдалій співучасті у злочині (невдалому організаторстві, невдалому підбурюванні, невдалому пособництві).
7. Кваліфікація злочину за наявності добровільної відмови співучасника.

Методичні рекомендації. При вивченні першого питання теми слід проаналізувати поняття (об'єктивні та суб'єктивні ознаки) співучасті у злочині та її значення для кваліфікації злочину. Дослідження поняття співучасті у злочині доцільно розпочати з аналізу дефініції, що міститься у ст. 26 КК, на підставі якої необхідно виділити ознаки співучасті у злочині. Щоб з'ясувати, чому саме такі ознаки передбачені законодавцем у визначенні поняття співучасті, слід проаналізувати історію розвитку кримінально-правової думки та кримінального законодавства щодо визначення та регламентації цього поняття.

Об'єктивні та суб'єктивні ознаки співучасті у злочині пропонуються встановлювати, спираючись на законодавче визначення цього поняття. Розкриваючи об'єктивні ознаки співучасті насамперед необхідно розглянути кількісну ознаку, а потім – якісну ознаку. При з'ясуванні суб'єктивних ознак співучасті доцільно звернути увагу на дискусії, що мають місце в доктрині кримінального права, щодо можливості співучасті у необережних злочинах та видів умислу співучасників при вчиненні злочину спільними зусиллями. Особливу увагу слід приділити аналізу спільності (змови) як суб'єктивній ознаці співучасті у злочині. Специфіку вини співучасників доцільно розкрити за допомогою аналізу інтелектуальних та вольових її моментів (ознак). Крім того, необхідно з'ясувати значення співучасті у злочині для кваліфікації злочину з урахуванням видів співучасників, форм співучасті та загальних і спеціальних правил кваліфікації злочину, вчиненого у співучасті.

При вивченні другого питання теми необхідно дослідити визначення поняття «співучасник злочину», критерії поділу співучасників на види та теорії класифікацій співучасників злочину. Крім того, доцільно ретельно проаналізувати законодавчу регламентацію діянь співучасників (об'єктивні та суб'єктивні ознаки, що характеризують діяння конкретного співучасника) та встановити критерії відмежування видів (ролей) співучасників. Слід проаналізувати постанову Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23 грудня 2005 р. № 13 в контексті тлумачення діянь окремих видів співучасників та розмежування їх діянь. Доцільно також проаналізувати інші положення постанов Пленуму Верховного Суду України, що стосуються тлумачення діянь співучасників злочину при вчиненні злочинів конкретного виду, вирішення питань кваліфікації вчиненого. Необхідно з'ясувати питання відмежування діяння співучасника злочину від діяння особи, яка є причетною до злочину. Особливу увагу слід приділити правилам кваліфікації діяння виконавця (ч. 1 ст. 29 КК) та правилам кваліфікації діяння організатора, підбурювача та пособника злочину (ч. 2 ст. 29 КК). Доцільно також вирішити питання про кваліфікацію діяння співучасника, який виконав декілька ролей (видів співучасті) у спільно вчиненому злочині.

При вивченні третього питання теми необхідно ретельно дослідити генезис кримінально-правової доктрини щодо з'ясування сутності, поняття, видів форм співучасті у злочині та ознак, що їх характеризують, класифікацій форм співучасті за різними критеріями, значення форм співучасті для кваліфікації злочину. Слід також проаналізувати законодавчу регламентацію форм співучасті у КК України, з'ясувати окремі прогалини та недоліки такої регламентації. Особливу увагу необхідно приділити питанню систематизації форм співучасті у злочині за кримінальним правом України, а також дослідити їх співвідношення та розмежування. Встановити вплив форм співучасті на кваліфікацію злочину та звернути увагу на відповідні неузгодженості й складнощі, що виникають при кваліфікації злочинів, з урахуванням форм співучасті. Необхідно також дослідити постанову П'ятого Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23 грудня 2005 р. № 13 в контексті тлумачення ознак форм співучасті та їх розмежування. Доцільно також проаналізувати положення інших постанов Пленуму Верховного Суду України, що стосуються тлумачення ознак форм співучасті при вчиненні злочинів конкретного виду та вирішення питань кваліфікації злочинів, вчинених у відповідних формах співучасті.

При вивченні четвертого питання теми слід з'ясувати поняття (ознаки) ексцесу співучасника, дослідити види ексцесу співучасника та їх значення для кваліфікації злочину. Встановити правила кваліфікації злочину, вчиненого у співучасті, за наявності різних видів ексцесу виконавця. Проаналізувати питання кваліфікації злочину, вчиненого у співучасті, за наявності ексцесу різних видів співучасників.

При вивченні п'ятого питання теми необхідно ретельно проаналізувати поняття (ознаки) спеціального суб'єкта злочину (частини 2–4 ст. 18 КК), встановити його види. Слід з'ясувати правила кваліфікації діянь співучасників при вчиненні у співучасті злочину зі спеціальним суб'єктом осіб, які не володіють ознаками спеціального суб'єкта злочину. Проаналізувати проблему можливості співвиконавства у злочині зі спеціальним суб'єктом особи, яка не володіє ознаками спеціального суб'єкта злочину.

При вивченні шостого питання теми слід з'ясувати поняття (ознаки) невдалої співучасті у злочині (невдалого організаторства, невда-

лого підбурювання, невдалого пособництва). Необхідно встановити правила кваліфікації діянь відповідних суб'єктів за наявності невдалої співучасті (невдалого організаторства, невдалого підбурювання, невдалого пособництва).

При вивченні сьомого питання теми необхідно ретельно проаналізувати поняття (ознаки) добровільної відмови при незакінченому злочині (ч. 1 ст. 17 КК). Слід встановити форми (види, способи) добровільної відмови кожного зі співучасників (ст. 31 КК). Ретельно проаналізувати правила кваліфікації діянь співучасників злочину у разі добровільної відмови конкретного співучасника.

Завдання та практикум

1. Проаналізуйте абз. 2 п. 3 постанови ПВСУ «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23 грудня 2005 р. № 13, а саме: «організація вчинення злочину (злочинів) може полягати в залученні співучасників усіх видів (виконавців, пособників, підбурювачів, інших організаторів) або лише одного з них (наприклад, виконавців) і здійснюватись у формі *наказу, угоди, прохання, підкупу, доручення, замовлення* тощо. Мета зберегти єдність співучасників для подальшої злочинної діяльності при цьому не ставиться».

Висловіть думку щодо наведеного судового тлумачення діяння організатора та щодо відмежування діяння організатора злочину від діяння підбурювача до злочину.

2. В абз. 1 п. 9 постанови «Про деякі питання застосування законодавства про відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів» від 8 жовтня 2004 р. № 15 ПВСУ зазначив, що «дії керівників підприємств, установ, організацій, які віддали підлеглим службовим особам *наказ, вказівку, розпорядження* підписати чи подати до податкових органів недостовірні (фальсифіковані) звіти, баланси, декларації, розрахунки або не сплатувати податки, збори, інші обов'язкові платежі взагалі чи сплатити їх не в повному обсязі, а також дії службових осіб, які виконали такі незаконні наказ, вказівку чи розпорядження, мають кваліфікуватися за ст. 212 КК як дії *виконавців* цього злочину, вчиненого за попередньою змовою групою осіб».

Висловіть позицію щодо наведеного судового тлумачення. Сформулюйте правила кваліфікації діянь зазначених співучасників. Обґрунтуйте відповідь.

3. Проаналізуйте п. 9 постанови ПВСУ «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23 грудня 2005 р. № 13, а саме: «під організованою групою належить розуміти внутрішньо стійке об'єднання трьох і більше осіб, яке було попередньо утворене з метою вчинення ряду злочинів або тільки одного, який потребує ретельної довготривалої підготовки. Таку групу слід вважати утвореною з моменту досягнення її учасниками домовленості про вчинення першого злочину за наявності планів щодо подальшої спільної злочинної діяльності».

Встановіть ознаки організованої групи, передбачені ч. 3 ст. 28 КК, та ознаки, наведені у судовому тлумаченні цієї форми співучасті. Висловіть думку щодо наведеного судового тлумачення.

4. Проаналізуйте абз. 1 п. 10 постанови ПВСУ «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23 грудня 2005 р. № 13, а саме: «злочинна організація (ч. 4 ст. 28 КК) – це внутрішньо й зовнішньо стійке ієрархічне об'єднання трьох і більше осіб або двох і більше організованих груп (структурних частин), метою діяльності якого є вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів чи тільки одного, що вимагає ретельної довготривалої підготовки, або керівництво чи координація злочинної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп».

Встановіть ознаки злочинної організації, передбачені ч. 4 ст. 28 КК, та ознаки, наведені у судовому тлумаченні цієї форми співучасті. Висловіть думку щодо наведеного судового тлумачення.

5. Відповідно до абз. 6 п. 17 постанови ПВСУ «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2 «судам слід мати на увазі, що при співучасті в убивстві така кваліфікуюча ознака цього злочину, як вчинення його особою, що раніше вчинила умисне вбивство, повинна враховувати-

ся при кваліфікації дій тільки тих співучасників, яких ця ознака сто-сується».

Висловіть позицію тощо наведеного судового тлумачення. Чи правильно запропоноване правило кваліфікації діяння співучасника. Обґрунтуйте відповідь з посиланням на відповідні приписи КК.

6. Згідно з абз. 8 п. 15 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. №2 «у разі, коли виконавець погодився позбавити потерпілого життя, але з причин, що не залежали від його волі, умисел на вбивство до кінця не довів, дії замовника залежно від конкретних обставин справи кваліфікуються як співучасть у готуванні до умисного вбивства на замовлення чи в замаху на вчинення цього злочину».

Висловіть позицію тощо наведеного судового тлумачення. Чи правильно запропоноване правило кваліфікації діяння співучасника. Обґрунтуйте відповідь.

7. Суханова вирішила вбити свого чоловіка, у зв'язку з чим звернулася до Кузнецова з проханням знайти особу, яка б за винагороду змогла вчинити вбивство. Кузнецов умовив Берзіна вчинити цей злочин і познайомив його з Сухановою. Вона передала Берзіну завдаток за майбутнє вбивство, розповіла про розпорядок дня її чоловіка, визначила, в який час та в якому місці краще вчинити цей злочин, дала його фотокартку і забезпечила іншою необхідною інформацією. Вона ж познайомила Берзіна з Петренком, який на її прохання передав останньому рушницю для вчинення вбивства. Через три дні Берзін пострілом з рушниці вбив чоловіка Суханової.

Кваліфікуйте діяння Суханової, Кузнецова, Берзіна та Петренка?

8. У Харківській області діяла озброєна група, яка вчиняла напади на таксистів з метою їх пограбування. До групи входили Куцин, Бобрикін, Гладких та Авдеев. Крім того, Куцин залучив до групи 13-річного Ільїна. 15 лютого вони підстергли таксиста Зиміна і, погрожуючи обрізом, викинули його з автомобілю «Daewoo Lanos», на якому втекли з місця події. У такий самий спосіб 21 лютого вони заволоділи автомобілем Зрума, якого, через те, що він чинив опір,

Льїн застрелив. 28 лютого під час спроби незаконного заволодіння транспортним засобом таксиста Якіна групу було затримано.

Кваліфікуйте діяння Куціна, Бобрикіна, Гладких, Авдєєва та Льїна?

9. Луць, Ревега, Горнович та Синюта за ініціативи Тюрменка організувалися в озброєне злочинне об'єднання з метою вчинення нападів на осіб, які займалися незаконним обігом наркотичних засобів. Відповідно до плану дій злочинного об'єднання Тюрменко повинен був знаходити об'єкти нападів (потерпілих). Луць, підробивши службове посвідчення та спеціальний жетон поліцейського, повинен був видавати себе за останнього. Крім того, Луць разом з Ревегою повинні були безпосередньо вчиняти напади, а Горнович та Синюта повинні були забезпечити учасників злочинного об'єднання транспортом, а також збувати предмети, здобуті злочинним шляхом. За таким планом, розробленим Тюрменком, учасники злочинного об'єднання здійснили напад на Савченка з метою заволодіння його майном, поєднаний із заподіянням тяжких тілесних ушкоджень.

Кваліфікуйте діяння Луця, Ревеги, Горновича, Синюти та Тюрменка.

10. Директор підприємства Семенов, довіряючи головному бухгалтерові Бровченко, підписував документи податкової звітності без їх перевірки.

Дізнавшись про це, начальник відділу збуту Іванов підмовив Бровченко внести завідомо неправдиві відомості до документів податкової звітності, що призвело б до ненадходжень у бюджет коштів, що дорівнюють 1500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. При цьому він повідомив, що у нього є «надійні» люди у Головному управлінні Державної фіскальної служби у Харківській області, які допоможуть залагодити «проблемні питання», у разі їх виникнення. Бровченко спочатку погодилася, але потім, злякавшись відповідальності, внесла до документів податкової звітності справжні відомості, а про наміри Іванова повідомила у правоохоронні органи.

Кваліфікуйте діяння вказаних осіб. Укажіть форму співучасті та види співучасників. Чи можна в даному випадку говорити про добровільну відмову співучасника?

11. Гречко схилила Савіну вчинити вбивство новонародженої дитини останньої. Одразу після пологів Савіна реалізувала намір на вчинення вбивства своєї новонародженої дитини. Суд встановив наявність співучасті у злочині зі спеціальним суб'єктом і визнав Гречко підбурювачем до вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини та кваліфікував її діяння за ч. 4 ст. 27, ст. 117, ч. 2 ст. 28 КК, а Савіну визнав виконавцем вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини та кваліфікував її діяння за ч. 2 ст. 27, ст. 117, ч. 2 ст. 28 КК.

Чи правильне рішення прийняв суд? Кваліфікуйте діяння Гречко та Савіної.

12. Борсук умовляв Пінцевича вчинити крадіжку майна з продовольчого магазину. Він запевняв Пінцевича, що підстав для побоювання немає, оскільки магазин знаходиться у такому місці, де ввечері людей дуже мало, а відділення поліції розташоване далеко від нього. Проте Пінцевич, боячись відповідальності, не погодився на пропозицію Борсука.

Кваліфікуйте діяння Борсука та Пінцевича. Обґрунтуйте відповідь.

13. Омельченко умовив Петрусевича вчинити крадіжку з будинку Зозулі. Будучи впевненими, що вона у відрядженні, Омельченко та Петрусевич підійшли до її будинку. Чумак залишився на сторожі біля двору, а Петрусевич, відкривши двері відмичкою, проник до будинку. Збираючи цінні речі, Петрусевич побачив, що з іншої кімнати вийшла Зозуля. Петрусевич накинувся на Зозулю та задушив її. В той же час Омельченко, побачивши, що до будинку наближаються сусіди, покликав Петрусевича. Не встигши заволодіти майном потерпілої, Омельченко і Петрусевич зникли з місця злочину.

Кваліфікуйте діяння Омельченка та Петрусевича.

14. Сімнадцятирічний Ростислав Богданенко разом зі своїм тринадцятирічним братом Іванком, домовилися вчинити крадіжку з квартири сусідки. Вони проникли до квартири потерпілої та зібрали найбільш цінні речі. Після цього Ростислав поніс вилучене додому, а Іванко залишився у квартирі, знайшов папір і вирішив його підпалити. Внаслідок пожежі були знищені всі інші речі у квартирі потерпілої.

Кваліфікуйте діяння Ростислава та Іванка Богданенків.

Список рекомендованої додаткової літератури

Аветисян С. С. Соучастие в преступлениях со специальным составом : монография / С. С. Аветисян. – М. : ЮНИТИ-ДАНА : Закон и право, 2004. – 467 с.

Бурчак Ф. Г. Соучастие: социальные, криминологические и правовые проблемы / Ф. Г. Бурчак. – Киев : Вища шк., 1986. – 208 с.

Гродецький Ю. В. Добровільна відмова в організованих групах / Ю. В. Гродецький // Конституція – основа державно-правового будівництва і соціального розвитку України : тези наук. доп. та повідомл. учасників наук. конф. мол. учених (м. Харків, 30 черв. 2001). – Харків, 2001. – С. 167–170.

Гродецький Ю. В. Добровільна відмова при співучасті : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Ю. В. Гродецький ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2002. – 20 с.

Гродецький Ю. В. Поняття добровільної відмови співучасника / Ю. В. Гродецький // 10 років чинності Кримінального кодексу України: проблеми застосування, удосконалення та подальшої гармонізації із законодавством європейських країн : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 13–14 жовт. 2011 р. – Харків, 2011. – С. 228–233.

Гуторова Н. А. Соучастие в преступлении по уголовному праву Украины : учеб. пособие / Н. А. Гуторова. – Харьков : Рубикон, 1997. – 102 с.

Демидова Л. М. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації / Л. М. Демидова. – Харків : Вид. ФОП Вапнярчук Н. М., 2005. – 256 с.

Кваша О. О. Співучасть у злочині : структура та відповідальність : монографія / О. О. Кваша ; НАН України ; Ін-т держ. і права ім. В. М. Корецького. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2013. – 560 с.

Новицький Г. В. Поняття і форми співучасті у злочині за кримінальним правом України / Г. В. Новицький. – Київ : Вища шк., 2001. – 96 с.

Орловський Р. С. Диференціація кримінальної відповідальності при співучасті / Р. С. Орловський // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. – Харків : Право, 2013. – Вип. 26. – С. 53–63.

Орловський Р. С. Кваліфікація невдалої співучасті у злочині: теоретичний та практичний аспекти проблеми / Р. С. Орловський //

Актуальні проблеми кримінальної відповідальності : матеріали між-нар. наук.-практ. конф., 10–11 жовт. 2013 р. – Харків : Право, 2013. – С. 135–139.

Орловський Р. С. Організована група як форма співучасті / Р. С. Орловський // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – 2014. – Вип. 72. – С. 393–399.

Орловський Р. С. Виконавець як вид співучасника у злочині / Р. С. Орловський // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія «Юрид. науки». – 2014. – Вип. 4, т. 2. – С. 181–186.

Орловський Р. С. Вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб / Р. С. Орловський // Учен. зап. Таврич. нац. ун-та ім. В. І. Вернадского. Серія «Юрид. науки». – 2014. – Т. 27 (66), № 1. – С. 187–193.

Орловський Р. С. До питання про підстави кримінальної відповідальності співучасників / Р. С. Орловський // Теоретичні та прикладні проблеми кримінального права України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Луганськ 20–21 трав. 2011 р. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – С. 373–377.

Орловський Р. С. Кримінальна відповідальність за невдалу співучасть / Р. С. Орловський // Вісн. Харків. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. № 1082. Серія: Право. – Харків : ХНУ, 2013. – Вип. № 16 – С. 138–141.

Орловський Р. С. Кримінально-правове значення форм співучасті / Р. С. Орловський // Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. – 2014. – № 25. – С. 218–222.

Орловський Р. С. Критерії поділу співучасників на види / Р. С. Орловський // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – № 1106. Серія «Право». – Харків : ХНУ, 2014. – Вип. № 17. – С. 175–179.

Орловський Р. С. Особливості добровільної відмови виконавця злочину / Р. С. Орловський // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія: Право. – 2015. – Вип. 20. – С. 158–163.

Орловський Р. С. Питання кваліфікації злочинів, вчинених за попередньою змовою групою осіб / Р. С. Орловський // Правовые реформы в постсоветских странах: достижения и проблемы : материалы междунар. науч.-практ. конф. (2014, Кишинэу). – Кишинев : Iulian (Tipogr. «Catetea de Sus»), 2014. – С. 266–267.

Орловський Р. С. Підстава кримінальної відповідальності за співучасть у злочині / Р. С. Орловський // Правова держава: історія, су-

часність та перспективи формування в Україні : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Ужгород, 28 лют. – 1 берез. 2014 р. – Херсон : Вид. дім «Гельветика», 2014. – С. 184–186.

Орловський Р. С. Поняття і значення ексцесу співучасника / Р. С. Орловський // Наук. вісн. Міжнар. гуманіст. ун-ту. Серія «Юриспруденція». – 2015. – № 15. – С. 105–108.

Орловський Р. С. Розмежування діянь виконавця та пособника злочину / Р. С. Орловський // Сутність та значення впливу законодавства на розвиток суспільних відносин : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11–12 квіт. 2014 р.). – Одеса : ГО «Причорномор. фундація права», 2013. – Ч. II. – С. 81–85.

Орловський Р. С. Теорії класифікації співучасників / Р. С. Орловський // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія «Юрид. науки». – 2014. – Вип. 1, т. 3. – С. 72–76.

Орловський Р. С. Форми соучастия в уголовном праве / Р. С. Орловський // Закон и жизнь : междунар. науч.-практ. прав. журн. – 2014. – № 3/2 (267). – С. 175–179.

Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 27 квіт. 2004 р. № 2. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04>. – Заголовок з екрана.

Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 23 груд. 2005 р. № 13. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>. – Заголовок з екрана.

Ус О. В. Відмежування підбурювання до злочину від діяльності інших співучасників / О. В. Ус // Проблеми законності : респ. міжвідом. наук. зб. – Харків : Нац. юрид. акад. України, 2008. – Вип. 94. – С. 182–189.

Ус О. В. Врахування мотиву та мети діяння співучасника при кваліфікації злочину / О. В. Ус // Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Ужгород, 28 лют. – 1 берез. 2014 р. – Херсон : Вид. дім «Гельветика», 2014. – С. 187–190.

Ус О. В. Інтерпретаційна практика кваліфікації злочинів, вчинених у співучасті / О. В. Ус // Актуальні проблеми законодавства України :

пріоритетні напрямки його вдосконалення : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 10–11 жовт. 2014 р. / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. – Одеса : ГО «Причорномор. фундація права», 2014. – С. 120–122.

Ус О. В. Кваліфікація злочинів з урахуванням форм співучасті: аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України / О. В. Ус // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія «Юрид. науки». – 2014. – Вип. 2, т. 4. – С. 56–61.

Ус О. В. Кримінальна відповідальність за підбурювання до злочину : монографія / О. В. Ус. – Харків : Вид. ФО-П Вапнярчук Н. М., 2007. – 264 с.

Ус О. В. Особливості кваліфікації діянь співучасників: аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України / О. В. Ус // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. – Харків : Право, 2014. – Вип. 27. – С. 59–71.

Ус О. В. Правила кваліфікації злочинів, вчинених у співучасті / О. В. Ус // Вісник Національної академії правових наук України : зб. наук. пр. – Харків : Право, 2014. – № 1 (76). – С. 149–159.

Ус О. В. Спеціальні правила кваліфікації діянь співучасників: аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України // Право і сусп. – 2014. – № 6–1. – С. 315–321.

Тема 6. Кваліфікація повторності, сукупності та рецидиву злочинів

План

1. Кваліфікація повторності злочинів: поняття та види повторності злочинів, особливості кваліфікації різних видів повторності злочинів.
2. Кваліфікація сукупності злочинів: поняття та види сукупності злочинів, особливості кваліфікації різних видів сукупності злочинів.
3. Кваліфікація рецидиву злочинів: поняття та види рецидиву злочинів, особливості кваліфікації різних видів рецидиву злочинів.

Методичні рекомендації. При вивченні цієї теми необхідно розглянути, з'ясувати та засвоїти законодавче визначення повторності, сукупності та рецидиву як різновидів множинності злочинів закріплених у статті 32–34 КК.

При розгляді питань щодо кваліфікації відповідних кримінально-правових явищ слід враховувати, що деякі з них пов'язані з одним із різновидів конкуренції (конкуренція при співвідношенні частини та цілого).

Вказана проблема вирішується з використанням вироблених наукою та практикою правил кваліфікації при множинності злочинів у її співвідношенні з одиничним ускладненим за своїм змістом деліктом.

Для більш глибокого аналізу правозастосовчих підходів у цьому питанні, слід звертатися до ППВСУ від 4 червня 2010 р. «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки».

У межах вказаних положень необхідно опанувати такі питання: при кваліфікації повторності тотожних злочинів, не пов'язаних із засудженням юридична складова вчиненого має бути предметом самостійної кримінально-правової оцінки і повинна отримати окрему кваліфікацію (наприклад, крадіжка без кваліфікуючих ознак і крадіжка, вчинена повторно, або крадіжка, поєднана з проникненням у житло). Якщо ж злочини, що утворюють повторність, відповідають одному і тому самому складу злочину (наприклад, три крадіжки, поєднані із проникненням у житло, п'ять розбоїв, вчинених організованою групою тощо), їх кваліфікація здійснюється за однією статтею або частиною статті Особливої частини КК. У таких випадках повторність злочинів повинна зазначатись у процесуальних документах, які стосуються обвинувачення особи, як кваліфікуюча ознака відповідного делікту.

Окремо слід звернути увагу, що вказані правила не стосуються тих випадків, коли одні злочини були закінченими, а інші – ні, а також випадків, коли в одному злочині особа виконувала роль виконавця, а в інших – організатора, підбурювача або пособника, оскільки як незакінчені злочини, так і злочини, які особа вчинила не як виконавець, повинні одержувати окрему кваліфікацію з посиланням на відповідну частину статей 14, 15 чи ст. 27 КК.

Якщо ж повторність тотожних злочинів прямо не передбачена в статті Особливої частини КК (наприклад, особа послідовно вчинила два службових підроблення – ст. 366 КК або, скажімо, через проміжок у часі спричинила два необережних тяжких або середньої

тяжкості тілесних ушкодження – ст. 128 КК), то вчинене кваліфікується за відповідною статтею КК, а повторність, згідно з п. 1 ст. 67 КК, розглядається лише як обставина, що обтяжує покарання.

Крім того, слід враховувати, що кваліфікація повторності однорідних злочинів, не пов'язана із засудженням, якихось ускладнень не викликає. Тут кожний злочин, що утворює таку повторність, повинен отримати самостійну кваліфікацію за відповідною статтею КК, причому наступний злочин кваліфікується з урахуванням ознаки повторності.

Далі слід звернути увагу, що при кваліфікації повторності однорідних та тотожних злочинів, що пов'язана із засудженням за раніше вчинений делікт, особливість полягає в тому, що знову вчинений повторний злочин відразу підлягає кваліфікації за відповідною статтею КК, із урахуванням повторності як кваліфікуючої ознаки (за умови, якщо така ознака передбачена в диспозиції статті Особливої частини КК).

Продовжуючи розгляд питань цієї теми, слід акцентувати увагу на тому, що особливості притаманні кваліфікації сукупності як виду множинності, визначення якої надано у ч. 1 ст. 33 КК згідно з положенням ч. 2 ст. 33 КК полягають у тому, що зазвичай кількість статей, за якими кваліфікується вчинене, дорівнює кількості сукупності злочинів, оскільки кожне з вчинених діянь має отримувати самостійну юридичну оцінку.

Однак у межах цього питання слід враховувати, що у деяких випадках різні частини однієї і тієї самої статті КК також можуть містити в собі окремі самостійні склади злочинів. Тому відповідно до ППВСУ 24 жовтня 2003 р. № 7 «Про практику призначення судами кримінального покарання» в таких випадках скоєння особою двох злочинів, передбачених різними частинами однієї статті, те ж утворюють їх сукупність, а не повторність і підлягають самостійній кваліфікації за правилами ч. 2 ст. 33 КК.

Також слід акцентувати свою увагу на тому, що в тих випадках, коли має місце сукупність тотожних злочинів (деліктів одного виду), які згідно з КК утворюють повторність, виникає так би мовити комбінований вид множинності: «сукупність – повторність». При цьому перший злочин повинен отримати кримінально-правову оцінку без урахування ознаки повторності, а один чи декілька наступних (за відсутності в них інших кваліфікуючих ознак) – з її урахуванням.

Проте слід зауважити, що у низці постанов Пленуму Верховного Суду України висловлювались і інші рекомендації, згідно з якими повторне вчинення тотожних злочинів, за умов, що повторність передбачена як ознака кваліфікованого складу злочину і не пов'язана з судимістю за попередній злочин, потребує кваліфікації і за правилами повторності, і за правилами сукупності: простого і кваліфікованого (за ознакою повторності) складів злочину.

Пристаючи до розгляду питання щодо особливостей кваліфікації рецидиву злочинів, слід виходити з того, що його поняття надано законодавцем у ст. 34 КК, а у ст. 35 КК законодавцем зазначено, що він впливає на кваліфікацію.

Аналізуючи вказані положення закону, слід згадати, що залежно від характеру вчинених злочинів рецидив поділяється на такі види: а) загальний і б) спеціальний.

Ураховуючи вказану класифікацію, треба зробити висновок про те, що ст. 35 КК стосується саме випадків спеціального рецидиву, бо загальний рецидив на кваліфікацію впливати не може. Але при цьому слід виходити з того, що згідно з п. 1 ч. 1 ст. 67 КК він (загальний рецидив) розглядається як обставина, що обтяжує покарання.

У свою чергу, спеціальний рецидив, на який поширюється положення ст. 35 КК, має місце там, де особа, що має судимість за умисний злочин, вчиняє новий умисний злочин, тотожний або однорідний із попереднім (наприклад, особа, раніше засуджена за хуліганство, знову вчиняє такий самий злочин – ч. 3 ст. 296 КК). Це пояснюється тим, що він має спільні риси з одним із різновидів повторності деліктів. Тобто повторність умисних злочинів, пов'язана із засудженням, одночасно являючи собою спеціальний вид рецидиву, вимагає аналогічних правил кваліфікації.

Завдання

1. Протягом місяця Брильов викрадав з городу сусіда рослини маку, з яких потім у себе вдома виготовляв екстракт опію і вживав разом зі своєю дружиною.

Одного разу Брильов запропонував спробувати ін'єкцію неповнолітній сестрі своєї дружини, яка прийшла до них на святкування його

дня народження. Остання категорично відмовилась. Тоді Брильов, скориставшись безпорадним станом дівчини, що знаходилась у стані сильного алкогольного сп'яніння і лягла спати, зробив їй ін'єкцію. Введення опію, разом з дією алкоголю, призвело до зупинки серця та смерті потерпілої.

Кваліфікуйте дії Брильова. Дайте ґрунтовну відповідь, чи є в його діях множинність злочинів?

2. Громадянин РФ Іванов зі своєю дружиною були затримані українськими прикордонниками при спробі виїхати з України в Росію. При огляді їх автомобіля було виявлено пістолет «Макарова» зі стертим номером та підроблені гроші в сумі 40 тис. євро. Як з'ясувалось, гроші та пістолет Іванов ввіз з РФ в Україну раніше, з метою збуту, але, не знайшовши покупця, вирішив вивезти їх назад. Дружина знала про наявність в автомобілі підроблених грошей і не заперечувала щодо цього. Про наявність у її чоловіка зброї вона обізнана не була.

Кваліфікуйте дії подружжя. Дайте ґрунтовну відповідь, чи є в їх діях множинність злочинів?

3. Маніхін, Куценко та Дробіт вирішили здійснити напад на відділення Ощадбанку. З цією метою Куценко у незнайомця, що повертався з зони проведення АТО, придбав декілька гранат РГД 5 та повідомив про це іншим спільникам. За день до запланованого нападу, під час збирання інформації про систему безпеки банку Маніхін, Куценко та Дробіт були затримані поліцією.

Як з'ясувалось із часом, спільники обговорювали також і напад на інше з відділень, а придбані Куценко гранати виявились муляжем.

Кваліфікуйте дії Маніхіна, Куценка та Дробота. Надайте ґрунтовну відповідь, чи є в їх діях множинність злочинів?

4. Опанасенко, раніше засуджений за ч. 1 ст. 185 КК, разом із Михайловим розпивав спиртні напої. Захмелівши, він став вимагати у Михайлова гроші, які дав йому в борг декілька місяців тому. Михайлов відмовився їх віддати. Тоді Опанасенко вихопив ніж, вдарив ним Михайлова в живіт, обшукав потерпілого і нічого не знайшовши, забрав ключі від його квартири. Наступного дня, прийшовши до квартири Михайлова, Опанасенко забрав з неї цінні речі на суму боргу. Через тиждень у лікарні Михайлов від поранення помер.

Кваліфікуйте дії Опанасенка. Дайте ґрунтовну відповідь, чи є в його діях множинність злочинів? Які з норм Особливої частини КК конкурують між собою при вирішенні цього питання.

5. Громадянин Суханов познайомився з Потаповою у парку відпочинку під час святкування Дня міста та запропонував провести її додому. Під час прогулянки парком, скориставшись відносною безлюдністю місцевості, Суханов під загрозою застосування мисливського ножа, примусив Потапову до статевого акту у природній формі. Після цього змусив потерпілу задовольнити його статеву пристрасть у неприродній формі.

Через тиждень Суханов випадково побачив потерпілу в той час, коли вона вранці виходила з дому. Протягом тижня Суханов телефонував дівчині та вимагав продовження стосунків, висловлюючи погрози спалити будинок, застосувати фізичне насильство до її батьків, якщо вона відмовиться від зустрічі. Потапова не витримала та після чергового дзвінка покінчила життя самогубством.

Кваліфікуйте діяння Суханова. Дайте ґрунтовну відповідь, чи є в його діях множинність злочинів?

6. Під час вживання алкогольних напоїв в приміщенні дачного будинку, у Криволапа виник умисел на зґвалтування Шаповалової, яка прийшла до нього в гості разом зі своїм чоловіком. Коваленко покликав Шаповалова з приміщення дачного будинку на вулицю, де завдав йому сильний удар сокирою по голові, заподіявши смерть Шаповалову. Після цього Криволап повернувся в дачний будинок, повалив Шаповалову на ліжку, наносив потерпілій численні удари руками, ногами та молотком в область голови, у результаті чого їй було спричинено середньої тяжкості тілесне ушкодження. Зв'язавши потерпілу, Криволап декілька разів здійснив насильницькі статеві зносини, а також задовольнив статеву пристрасть неприроднім способом. Щоб потерпіла не втекла, Криволап примусив її випити пляшку горілки і зв'язану замкнув у будинку.

Приховавши сліди вбивства, через три години Криволап повернувся до будинку, оскільки потерпіла була зв'язана та знесилена, знову зґвалтував її та задовольнив статеву пристрасть неприродним

способом. Після цього, пригрозивши, що якщо вона комусь розкаже про вчинене, то він уб'є її та її батьків, відпустив Шаповалову.

Кваліфікуйте діяння Криволапа. Дайте ґрунтовну відповідь, чи є в його діях множинність злочинів?

7. За попередньою змовою Фісун і Рижак систематично розоряли могильні склепи, в яких місцеві роми (цигани осідлого циганського роду) хоронили померлих. За старовинними обрядами перед похованням покійників у гроби клали дорогі ювелірні вироби та інші прикраси. З метою заволодіння таким коштовностями Фісун і Рижак робили підкопи, ломами розбивали стіни або плити склепу, розбивали гроб і вилучали коштовності. Таким способом вони за два роки істотно пошкодили п'ять циганських склепів, з яких вилучили коштовностей на суму понад мільйон гривень.

Необхідно ретельно проаналізувати ознаки вчинених винними діянь і надати обґрунтований висновок щодо кваліфікації їх дій.

8. Савоткін посварився зі своєю тещею і умисно вдарив її рукою в обличчя. Теща впала і вдарилася головою об газову плиту. Це спричинило тяжке тілесне ушкодження, від якого вона того ж дня померла. Савоткіна засуджено за умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого.

Адвокат Савоткіна подав апеляцію, стверджуючи, що його підзахисний не мав умислу ні на вбивство тещі, ні на нанесення їй тяжкого тілесного ушкодження, про що, на його думку, свідчить висновок судово-медичної експертизи, в якому зазначено, що сам удар безпосередньо заподіяв ушкодження, які (якщо теща залишилася б жива) належали б до тілесних ушкоджень середньої тяжкості.

Ознайомившись зі статтями 119, 121 та 122 КК, з'ясуйте, як має бути вирішена справа апеляційною інстанцією? В чому полягає відмінність кваліфікації тяжкого тілесного ушкодження, внаслідок якого сталася смерть потерпілого від середньої тяжкості тілесного ушкодження, внаслідок якого сталася смерть потерпілого?

Список рекомендованої додаткової літератури

Бажанов М. И. Множественность преступлений по уголовному праву Украины / М. И. Бажанов. – Харьков : Право, 2000. – 128 с.

Зінченко І. О. Множинність злочинів: поняття, види, призначення покарання / І. О. Зінченко, В. І. Тютюгін. – Харків : ФІНН, 2008. – 336 с.

Малков В. П. Множественность преступлений по советскому уголовному праву / В. П. Малков. – Казань : Изд. Казан. ун-та, 1982. – 175 с.

Никифоров А. С. Совокупность преступлений / А. С. Никифоров. – М. : Юрид. лит., 1965. – 134 с.

Пинаев А. А. Особенности составов преступлений с двойной и смешанной формами вины : учеб. пособие / А. А. Пинаев. – Харьков : Юрид. ин-т, 1984. – 52 с.

Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 4 черв. 2010 р. № 7. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-10>. – Заголовок з екрана.

Шевченко Є. В. Злочини з похідними наслідками / Є. В. Шевченко. – Харків : Вид-во СПД ФО «Вапнярчук», 2005. – 214 с.

Тема 7. Кваліфікація діяння, що не є злочинним, та кваліфікація посткримінальної поведінки особи

План

1. Кваліфікація малозначного діяння.
2. Кваліфікація діяння, вчиненого особою, яка не є суб'єктом злочину.
3. Кваліфікація діяння, вчиненого за наявності обставин, що виключають злочинність діяння.
4. Кваліфікація посткримінальної поведінки особи.

Методичні рекомендації. При вивченні теми необхідно нагадати, що як в теорії кримінального права, так і у слідчо-судовій практиці кваліфікація традиційно пов'язується зі вчиненням злочину. Проте крім кваліфікації злочину існує ще й кваліфікація (кримінально-правова оцінка) діяння, яке не є злочинним, хоча й передбачене КК (зокрема, кваліфікація малозначного діяння; діяння, вчиненого за наявності обставин, що виключають його злочинність, тощо), та кваліфікація посткримінальної поведінки особи. Кваліфікація злочину,

кваліфікація діяння, що не є злочинним, та кваліфікація посткримінальної поведінки особи охоплюються родовим поняттям «кримінально-правова кваліфікація». У зв'язку з цим доцільно звернути увагу, що ознаки, які притаманні кримінально-правовій кваліфікації (її основні характеристики), властиві також і кваліфікації злочину, і кваліфікації діяння, яке не є злочинним, і кваліфікації посткримінальної поведінки особи з урахуванням особливостей, притаманних цим видовим поняттям (категоріям).

При дослідженні першого питання теми слід проаналізувати поняття малозначного діяння (його ознаки) та з'ясувати його кримінально-правове значення (в тому числі значення для кваліфікації злочину). Дослідження поняття малозначного діяння рекомендується розпочати з аналізу дефініції, що міститься у ч. 2 ст. 11 КК, на підставі якої необхідно виділити його ознаки.

Доцільно встановити, що для кваліфікації (кримінально-правової оцінки) вчиненого діяння як малозначного необхідно довести, що: 1) діяння формально (на перший погляд) містить ознаки відповідного складу злочину, передбаченого статтею (частиною статті) Особливої частини КК; 2) діяння не володіє ознакою суспільної небезпечності, яка притаманна злочину, що підтверджується тим, що: а) діяння об'єктивно не заподіяло істотної шкоди, проте, можливо, заподіяло незначну шкоду; б) діяння за наміром особи (суб'єктивно) не було спрямоване на заподіяння істотної шкоди. Кваліфікація малозначного діяння здійснюється за ч. 2 ст. 11 КК.

Вивчення другого питання теми доцільно розпочати з аналізу поняття «суб'єкт злочину» та встановлення його обов'язкових ознак (ч. 1 ст. 18 КК). Для кваліфікації діяння, вчиненого особою, яка не є суб'єктом злочину, слід встановити відсутність у такої особи однієї з обов'язкових ознак суб'єкта злочину, а саме довести, що діяння вчинене: а) особою, яка не є фізичною; б) неосудною особою або в) особою, яка не досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Кваліфікація діяння, вчиненого особою, яка не є суб'єктом злочину, відбувається за відповідною статтею (частиною статті) розділу IV «Особа, яка підлягає кримінальній відповідальності (суб'єкт злочину)» Загальної частини КК.

Вивчення третього питання теми доцільно розпочати з дослідження загальної характеристики обставин, що виключають злочинність

діяння, фактичної та юридичної підстави кваліфікації діяння, вчиненого за наявності таких обставин. Проаналізувати особливості кваліфікації заподіяння шкоди: а) при необхідній обороні (ст. 36 КК), в тому числі за уявної оборони (ст. 37 КК); б) при затриманні особи, що вчинила злочин (ст. 38 КК); в) у стані крайньої необхідності (ст. 39 КК); при фізичному або психічному примусі (ст. 40 КК); при виконанні наказу або розпорядження (ст. 41 КК); при вчиненні діяння, пов'язаного з ризиком (ст. 42 КК); при виконанні спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 43 КК). Кваліфікація діяння, вчиненого за наявності обставин, що виключають злочинність діяння, відбувається за відповідною статтею (частиною статті) розділу VIII «Обставини, що виключають злочинність діяння» Загальної частини КК.

При дослідженні четвертого питання теми слід з'ясувати поняття (ознаки) та види посткримінальної поведінки особи та встановити її кримінально-правове значення. Доцільно констатувати, що посткримінальна поведінка особи може бути: а) позитивною, б) негативною або в) нейтральною (не мати в конкретному випадку кримінально-правового значення для кримінально-правової оцінки (кваліфікації)). Необхідно проаналізувати особливості кваліфікації різних видів посткримінальної поведінки особи.

Завдання та практикум

1. Відповідно до абз. 1 п. 4 постанови ПВСУ «Про судову практику у справах про необхідну оборону» від 26 квітня 2002 р. № 1 «згідно з ч. 3 ст. 36 КК перевищенням меж необхідної оборони визнається умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці захисту, а згідно з ч. 2 ст. 38 КК перевищенням заходів, необхідних для затримання злочинця, – умисне заподіяння особі, що вчинила злочин, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці затримання злочинця. У зв'язку з цим кримінальна відповідальність за такі дії настає лише у випадках, спеціально передбачених статтями 118 та 124 КК».

Кваліфікуйте заподіяння шкоди при перевищенні меж необхідної оборони та при перевищенні заходів, необхідних для затримання злочинця. Обґрунтуйте рішення.

2. Згідно з абз. 4 п. 1 постанови ПВСУ «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» від 23 грудня 2005 р. № 12 «суди мають розмежовувати передбачені КК випадки звільнення від кримінальної відповідальності і випадки, коли відповідно до цього Кодексу вона взагалі неможлива, наприклад, у разі: малозначності діяння (ч. 2 ст. 11), вчинення діяння у стані неосудності (ч. 2 ст. 19), недосягнення особою віку кримінальної відповідальності (ст. 22), наявності обставин, що виключають злочинність діяння (розд. VIII Загальної частини), а також випадки, коли особа не підлягає такій відповідальності (ч. 2 ст. 385, ч. 2 ст. 396 КК). Звільнення особи від кримінальної відповідальності потрібно відмежовувати і від звільнення засудженого від покарання та його відбування на підставі норм розділу XII або статей 104, 105, 107 Загальної частини КК».

Висловіть думку щодо наведеного судового тлумачення відмежування звільнення від кримінальної відповідальності від інших кримінально-правових норм та інститутів.

3. Відповідно до абз. 4 п. 2 постанови ПВСУ «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» від 23 грудня 2005 р. № 12 «підставою такого звільнення може бути або певна поведінка особи після вчинення злочину, яку держава заохочує (дійове каяття, примирення винного з потерпілим, припинення злочинної діяльності та добровільне повідомлення про вчинене тощо), або настання певної події (наприклад, зміна обстановки, закінчення строків давності)».

Охарактеризуйте посткримінальну поведінку особи, що може бути підставою для звільнення особи від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених розділом IX Загальної частини КК.

4. Згідно з абз. 2 п. 9 постанови ПВСУ «Про практику застосування судами України законодавства про погашення і зняття судимості» від 26 грудня 2003 р. № 16 «зняття судимості є правом, а не обов'язком суду. Тому, якщо з урахуванням обставин справи суд дійде висновку, що особа не довела свого виправлення, він вправі відмовити у достроковому знятті судимості»

Охарактеризуйте посткримінальну поведінку особи, що є підставою для зняття судимості.

5. Раніше судимий за грабіж Гаркавенко, побачивши, що пасажирка тролейбусу захоплена читанням книги, витягнув з її сумочки гаманець, в якому знаходилися два жетони на метро, квитанції про сплату комунальних послуг та 27 гривень 35 копійок. Суд кваліфікував діяння Гаркавенка за ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 185 КК з урахуванням його попередньої судимості та негативної характеристики з місця проживання.

Чи правильне рішення прийняв суд? Якщо ні, то кваліфікуйте діяння, вчинене Гаркавенком.

6. 15-річний Мамлюк на прохання знайомого прийшов до Петрової і почав вимагати, щоб вона повернула борг у розмірі 1500 грн. Петрова відмовилася. Тоді Мамлюк з метою примусити Петрову до виконання зобов'язання спричинив їй середньої тяжкості тілесні ушкодження. Суд кваліфікував діяння Мамлюка за ч. 2 ст. 355 КК.

Чи правильне рішення прийняв суд? Якщо ні, то кваліфікуйте діяння, вчинене Мамлюком.

7. На автобусній зупинці до Сіренка підійшли два молодих чоловіки і, погрожуючи кастетами, наказали віддати всі цінні речі та зняти одяг. Захищаючись, Сіренко дістав пістолет, який незаконно носив, і зробив кілька пострілів. Нападники втекли, проте пострілом випадково була поранена жінка, яка знаходилася поруч, в результаті чого їй було спричинено тяжке тілесне ушкодження.

Кваліфікуйте діяння Сіренка.

8. Альпіністи Жовтенко та Калинов при сходженні на Говерлу були в одній зв'язці. Жовтенко при незграбному русі зірвався і зависнув над прірвою. Калинов намагався його витягнути, але не зміг. Знесилившись, він зрозумів, що і сам може зірватися у прірву слідом за Жовтенком, і вирішив перерізати мотузку. Жовтенко загинув. Суд кваліфікував діяння Калинова як заподіяння шкоди при вчиненні діяння, пов'язаного з ризиком.

Чи правильне рішення прийняв суд? Якщо ні, то кваліфікуйте діяння, вчинене Калиновим. Обґрунтуйте рішення.

9. Воронов з метою охорони врожаю яблук встановив у саду вовчі капкани. В один з них потрапив сусідський хлопчик, якому були

спричинені тяжкі тілесні ушкодження. Суд кваліфікував діяння Воронова як заподіяння шкоди при перевищенні меж необхідної оборони.

Чи правильне рішення прийняв суд? Якщо ні, то кваліфікуйте діяння, вчинене Вороновим. Обґрунтуйте рішення.

10. З метою уникнення викриття, Швидкий, який у складі організованої групи виконував спеціальне завдання з розкриття її злочинної діяльності, вимушено взяв участь у заволодінні державним майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (ч. 5 ст. 191 КК). Оскільки відповідно до ч. 5 ст. 12 КК цей злочин є особливо тяжким і у санкції ч. 5 ст. 191 КК передбачено основне покарання у виді позбавлення волі на строк від семи до дванадцяти років, суд, з урахуванням ч. 3 ст. 43 КК, призначив Швидкому основне покарання у виді 6 (шести) років позбавлення волі.

Чи правильне рішення прийняв суд? Якщо ні, то кваліфікуйте діяння, вчинене Швидким. Обґрунтуйте рішення.

11. Романенко умисно заподіяв Івакіну тілесне ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я, вчинивши злочин вперше. Після вчиненого він щиро покаявся і був переданий на поруки колективу підприємства за їхнім клопотанням. Протягом року з дня передачі на поруки колективу підприємства Романенко порушував громадський порядок.

Кваліфікуйте посткримінальну поведінку Романенка.

12. Семакін, відбуваючи покарання у виді позбавлення волі, дотримувався режиму відбування покарання, виконував законні вимоги представників адміністрації органу, що виконує покарання; підвищував загальноосвітній рівень навчання; стримувався від порушень режиму відбування покарання. На підставі цього він просив адміністрацію установи відбування покарання подати клопотання про його умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.

Кваліфікуйте посткримінальну поведінку Семакіна. Чи є підстави для його умовно-дострокового звільнення від відбування покарання?

Список рекомендованої додаткової літератури

Абакумова Ю. В. Кримінальна відповідальність особи за вчинення злочину при виконанні спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Ю. В. Абакумова ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2007. – 23 с.

Анчукова М. В. Виправданий ризик як обставина, що виключає злочинність діяння / М. В. Анчукова. – Харків : Вид. ФО-П Вапнярчук Н. М., 2006. – 168 с.

Баулин Ю. В. Обстоятельства, исключающие преступность деяния / Ю. В. Баулин. – Харьков : Основа, 1991. – 360 с.

Баулин Ю. В. Право граждан на задержание преступника / Ю. В. Баулин. – Харьков : Вища шк., 1986. – 134 с.

Баулин Ю. В. Причинение вреда с согласия «потерпевшего» как обстоятельство, исключающее преступность деяния / Ю. В. Баулин. – Харьков : Кроссруд, 2007. – 96 с.

Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності / Ю. В. Баулін. – Київ : Атіка, 2004. – 296 с.

Гарбатович Д. А. Квалификация непроступных уголовно-правовых деяний / Д. А. Гарбатович. – М. : Юрлитинформ, 2017. – 320 с.

Герасименко В. П. Заміна покарання більш м'яким при його відбуванні за кримінальним правом України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / В. П. Герасименко ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2007. – 20 с.

Григор'єва М. Є. Звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з її дійовим каяттям : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / М. Є. Григор'єва ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2007. – 20 с.

Дячук С. І. Виконання наказу чи розпорядження у кримінальному праві (основні поняття, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства) / С. І. Дячук. – Київ : Атіка, 2001. – 176 с.

Козлов А. П. Понятие преступления / А. П. Козлов. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2004. – 819 с.

Пархоменко С. В. Деяния, преступность которых исключается в силу социальной полезности и необходимости / С. В. Пархоменко. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2004. – 267 с.

Плешаков А. М. Институт крайней необходимости в российском уголовном праве / А. М. Плешаков, Г. С. Шкабин. – М. : Юрлитинформ, 2006. – 240 с.

Сабитов Р. А. Посткриминальное поведение. Понятие, регулирование, последствия / Р. А. Сабитов ; под ред. Р. Р. Галиакбарова. – Томск : Изд-во Томск. ун-та, 1985. – 192 с.

Тема 8. Значення роз'яснень Верховного Суду України для кримінально-правової кваліфікації

План

1. Судове тлумачення кримінального закону: поняття, види, значення.
2. Постанова Пленуму Верховного Суду України: правова природа та значення для кримінально-правової кваліфікації.
3. Висновок Верховного Суду України щодо застосування норми права: правова природа та значення для кримінально-правової кваліфікації.
4. Аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України щодо тлумачення інститутів та норм Загальної частини КК, які стосуються кримінально-правової кваліфікації.
5. Аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України щодо тлумачення окремих категорій складів злочину.
6. Аналіз висновків Верховного Суду України щодо застосування норм кримінального закону.

Методичні рекомендації. При вивченні першого питання теми необхідно розглянути сутність (поняття та правову природу) судового тлумачення кримінального закону, з'ясувати його види та значення для кримінально-правової кваліфікації. Доцільно звернути увагу, що судове тлумачення кримінального закону може полягати (проявлятися) у таких видах: 1) казуальне та б) правозастосовне (напівофіційне) тлумачення. Слід з'ясувати їх особливості та значення для встановлення правил кримінально-правової кваліфікації.

При дослідженні другого питання теми рекомендується проаналізувати правову природу та значення для кримінально-правової

кваліфікації постанов ПВСУ. Необхідно ознайомитися з приписами Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII (з подальшими змінами та доповненнями), Регламенту ПВСУ, затвердженого постановою ПВСУ від 24 квітня 2015 р. № 5 та іншими нормативно-правовими актами з метою з'ясування окресленої проблеми.

При дослідженні третього питання теми доцільно проаналізувати правову природу та значення для кримінально-правової кваліфікації висновків Верховного Суду України щодо застосування норми права. Рекомендується ознайомитися з положеннями Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII, приписами статей 445, 446, 447, 448, 455, 458 тощо Кримінального процесуального кодексу України з метою з'ясування окресленої проблеми. Доцільно звернути увагу, що відповідно до частин 5 та 6 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII (з подальшими змінами та доповненнями) висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права. Висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду, враховуються іншими судами при застосуванні таких норм права. Суд має право відступити від правової позиції, викладеної Верховним Судом, тільки з одночасним наведенням відповідних мотивів.

При вивченні четвертого питання теми слід, окрім вивчення матеріалу, викладеного у лекціях та рекомендованій літературі, дослідити відповідні постанови ПВСУ щодо тлумачення інститутів та норм Загальної частини КК, які *стосуються кримінально-правової кваліфікації*, а саме: 1) постанову ПВСУ «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23 грудня 2005 р. № 13; 2) постанову ПВСУ «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки» від 4 червня 2010 р. № 7; 3) постанову ПВСУ «Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування» від 3 червня 2005 р. № 7; 4) постанову ПВСУ «Про судову

практику у справах про необхідну оборону» від 26 квітня 2002 р. № 1; 5) постанову ПВСУ «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» від 23 грудня 2005 р. № 12; 6) постанову ПВСУ «Про практику призначення судами кримінального покарання» від 24 жовтня 2003 р. № 7 (з подальшими змінами та доповненнями); 7) постанову ПВСУ «Про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання і заміну невідбутої частини покарання більш м'яким» від 26 квітня 2002 р. № 2; 8) постанову ПВСУ «Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру» від 15 травня 2006 р. № 2; 9) постанову ПВСУ «Про практику застосування судами України законодавства про погашення і зняття судимості» від 26 грудня 2003 р. № 16. Доцільно висловити свою позицію щодо системного тлумачення відповідних кримінально-правових норм та інститутів, з'ясувати недоліки такого тлумачення (за їх наявності), проаналізувати правила кримінально-правової кваліфікації, що рекомендовані у наведених постановах ПВСУ, тощо.

При дослідженні п'ятого питання теми необхідно, окрім вивчення матеріалу, викладеного у лекціях та рекомендованій літературі, проаналізувати відповідні постанови ПВСУ щодо тлумачення окремих категорій складів злочину, зокрема: 1) постанову ПВСУ «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2; 2) постанову ПВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 р. № 10; 3) постанову ПВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості» від 30 травня 2008 р. № 5; 4) постанову ПВСУ «Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил» від 3 червня 2005 р. № 8; 5) постанову ПВСУ «Про судову практику у справах про хуліганство» від 22 грудня 2006 р. № 10; 6) постанову ПВСУ «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність» від 27 лютого 2004 р. № 2 тощо.

Доцільно висловити свою позицію щодо системного тлумачення відповідних кримінально-правових норм та інститутів, а саме: а) тлумачення основних (обов'язкових) та кваліфікуючих і привілейованих

ознак відповідних складів злочинів; б) вирішення питань кваліфікації злочину при конкуренції кримінально-правових норм (в тому числі при конкуренції кваліфікуючих та привілейованих ознак складу (складів) злочину, при відмежуванні складів злочинів тощо); в) роз'яснення правил кваліфікації злочину, передбаченого бланкетною диспозицією, або кваліфікації злочину за наявності у нормі оціночної ознаки; г) передбачення правил кваліфікації при незакінченому злочині (в тому числі при добровільній відмові при незакінченому злочині); злочині, вчиненому у співучасті; повторності, сукупності та спеціальному рецидиву злочинів тощо. Необхідно з'ясувати недоліки такого тлумачення (за їх наявності), проаналізувати правила кваліфікації злочинів, що рекомендовані у наведених постановках.

При вивченні шостого питання теми слід, окрім вивчення матеріалу, викладеного у лекціях та рекомендованій літературі, проаналізувати відповідні висновки Верховного Суду України щодо застосування норм кримінального закону.

Практикум

1. Відповідно до абз. 3 п. 12 постанови ПВСУ «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки» від 4 червня 2010 р. №7 «якщо за певне діяння передбачено відповідальність загальною і спеціальною (за об'єктом посягання, суб'єктом злочину тощо) нормами Особливої частини КК, таке діяння кваліфікується, як правило, за спеціальною нормою Особливої частини КК і додаткової кваліфікації за загальною нормою не потребує».

Висловіть позицію щодо наведеного судового тлумачення. Обґрунтуйте відповідь.

2. Відповідно до абз. 11 п. 3 постанови ПВСУ «Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» від 26 квітня 2002 р. №4 «злочини, передбачені статтями 307, 309 або 311 КК, визнаються закінченими з моменту вчинення однієї із зазначених у диспозиціях цих статей альтернативних дій. У випадках, коли винна особа вчини-

ла одну або декілька зазначених дій, але не встигла вчинити іншу дію із тих, які охоплювались її умислом, скоєне слід розглядати як закінчений злочин за виконаними діями, а незавершена дія окремої кваліфікації як готування до злочину або як замах на злочин не потребує».

Висловіть позицію щодо наведеного судового тлумачення. Обґрунтуйте відповідь.

3. Відповідно до абз. 1 п. 23 постанови ПВСУ «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» від 26 квітня 2002 р. №3 «якщо винна особа незаконно заволоділа не придатними до використання вогнепальною зброєю, бойовими припасами або їх частинами чи деталями, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями, помилково вважаючи їх такими, що можуть бути використані за призначенням, вчинене належить розцінювати як замах на заволодіння цими предметами і кваліфікувати за ст. 15 та відповідною частиною ст. 262 КК».

Висловіть позицію щодо наведеного судового тлумачення. Обґрунтуйте відповідь.

4. Відповідно до абз. 1 п. 3 постанови ПВСУ «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. №2 «дії осіб, які безпосередньо брали участь у позбавленні життя потерпілого або заподіянні шкоди його здоров'ю, потрібно кваліфікувати за статтями КК, що передбачають відповідальність за умисне вбивство чи умисне заподіяння шкоди здоров'ю, а дії організаторів, підбурювачів і пособників, які не були співвиконавцями злочинів, – за тими ж статтями з посиланням на відповідну частину ст. 27 КК».

Висловіть позицію щодо наведеного судового тлумачення. Сформулюйте правила кваліфікації діянь зазначених співучасників. Обґрунтуйте відповідь.

5. Відповідно до абз. 6 п. 15 постанови ПВСУ «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від

7 лютого 2003 р. № 2 «якщо замовник, який не є співвиконавцем убивства, керувався корисливими, а виконавець – іншими мотивами, дії замовника кваліфікуються за відповідною частиною ст. 27, пунктами 6 і 11 ч. 2 ст. 115 КК».

Висловіть позицію щодо наведеного судового тлумачення. Сформулюйте правила кваліфікації діянь зазначених співучасників. Обґрунтуйте відповідь.

6. Відповідно до абзаців 1 та 2 п. 16 постанови ПВСУ «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2 «вчиненим за попередньою змовою групою осіб (п. 12 ч. 2 ст. 115 КК) умисне вбивство вважається тоді, коли в позбавленні потерпілого життя брали участь декілька осіб (дві і більше), які заздалегідь, тобто до початку злочину, домовилися про спільне його виконання». «За цей злочин несуть відповідальність і ті особи, котрі хоча й не вчинювали дій, якими безпосередньо була заподіяна смерть потерпілому, але будучи об'єднаними з іншими співвиконавцями вбивства єдиним умислом, спрямованим на позбавлення потерпілого життя, виконали хоча б частину того обсягу дій, який група вважала необхідним для реалізації цього умислу. З урахуванням конкретних обставин справи та змісту спільного умислу осіб, що вчинюють убивство за попередньою змовою, до таких дій належать: застосування на початку нападу насильства щодо потерпілого з метою приведення його у безпорадний стан з тим, щоб інший співучасник, скориставшись таким станом, заподіяв потерпілому смерть; подолання опору потерпілого з метою полегшити заподіяння йому смерті іншим співучасником; усунення певних перешкод, що в конкретній ситуації заважають іншій особі заподіяти потерпілому смерть або істотно ускладнюють це; надання особі, яка згідно з домовленістю заподіює смерть потерпілому, конкретної допомоги під час учинення вбивства (у вигляді порад, передачі зброї тощо); ведення спостереження за потерпілим, іншими особами чи обстановкою безпосередньо перед убивством або під час його вчинення з метою забезпечити реалізацію спільного умислу тощо».

Висловіть думку щодо наведеного судового тлумачення п. 12 ч. 2 ст. 115 КК. Встановіть, чи можливо вчинити умисне вбивство за попередньою змовою групою осіб (п. 12 ч. 2 ст. 115 КК) у співучасті з розподілом ролей (приміром, за наявності підбурювача та виконавця злочину). Обґрунтуйте відповідь.

7. Згідно з абз. 4 п. 7 постанови ПВСУ «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність» від 27 лютого 2004 р. № 2 «якщо неповнолітній взагалі не робив спроби вчинити злочин і не готувався до цього, дорослий за наявності до того підстав притягається до відповідальності за втягнення його у злочинну діяльність і за *готування* до злочину, у вчинення якого намагався втягнути неповнолітнього».

Висловіть позицію тощо наведеного судового тлумачення. Чи правильно запропоноване правило кваліфікації діяння особи? Обґрунтуйте відповідь.

8. Проаналізуйте положення, викладене в абзацах 1 та 2 п. 7 постанови ПВСУ «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність» від 27 лютого 2004 р. № 2, а саме: а) п. 1 «при втягненні у вчинення злочину неповнолітнього, котрий досяг віку, з якого відповідно до ст. 22 КК може наставати кримінальна відповідальність, дії дорослого учасника злочину мають кваліфікуватися за статтями КК, якими передбачено відповідальність за втягнення неповнолітнього у злочинну діяльність і за вчинений разом із ним злочин», б) п. 2 «дії дорослого, який, не будучи співвиконавцем злочину, втягнув у нього неповнолітнього, кваліфікуються за відповідною статтею КК, якою передбачено відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, та за відповідною частиною ст. 27 КК (залежно від виду співучасті) і статтею цього Кодексу, якою передбачено відповідальність за вчинений неповнолітнім злочин».

Висловіть думку щодо наведеного судового тлумачення. Встановіть види співучасників у кожному з наведених випадків та кваліфікуйте їх діяння.

9. Згідно з абз. 4 п. 16 постанови ПВСУ «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2 «умисне вбивство, вчинене організованою групою, також кваліфікується за п. 12 ч. 2 ст. 115 КК».

Слід зазначити, що вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою та вчинення злочину організованою групою у низці складів злочинів передбачені як *самостійні* кваліфікуючі ознаки у різних частинах статей Особливої частини КК (приміром, частини 2 та 5 ст. 185, частини 3 та 5 ст. 191 КК тощо). Водночас Особлива частина КК містить низку складів злочинів, у яких передбачено як кваліфікуючу ознаку лише вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою і не передбачено такої кваліфікуючої ознаки, як вчинення злочину організованою групою.

Висловіть думку щодо такого законодавчого підходу регламентації кваліфікуючих ознак, що характеризують форми співучасті. Встановіть, чи можна злочин, вчинений організованою групою, кваліфікувати як злочин, вчинений за попередньою змовою групою осіб, у разі якщо у статті Особливої частини КК як кваліфікуюча ознака передбачене лише вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою.

10. Відповідно до п. 9 постанови ПВСУ «Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил» від 3 червня 2005 р. № 8 (з подальшими змінами та доповненнями) «контрабанда вважається вчиненою за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 201 КК) тоді, коли в її здійсненні брали участь *декілька осіб* (дві і більше), які заздалегідь, тобто до початку злочину, домовилися про спільне її вчинення. Кожна з таких осіб, *незалежно від того, яку роль вона виконувала, несе відповідальність за ч. 2 ст. 201 КК як співвиконавець. У разі, коли особа вчинила контрабанду у співучасті з організатором, підбурювачем, пособником, зазначена кваліфікуюча ознака відсутня*».

Висловіть позицію щодо наведеного судового тлумачення. Сформулюйте правила кваліфікації діянь зазначених співучасників. Обґрунтуйте відповідь.

11. Відповідно до абз. 7 п. 15 постанови ПВСУ «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від

7 лютого 2003 р. №2 «якщо замовник доручив заподіяти потерпілому тілесні ушкодження, а виконавець умисно вбив його, замовник несе відповідальність за співучасть у тому злочині, який він організував чи до вчинення якого схилив виконавця, а останній – за той злочин, який він фактично вчинив».

Висловіть позицію тощо наведеного судового тлумачення. Кваліфікуйте діяння зазначених співучасників. Обґрунтуйте відповідь.

12. Відповідно до абз. 1 п. 4 постанови ПВСУ «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. №2 «особа, яка добровільно відмовилась від убивства потерпілого або заподіяння шкоди його здоров'ю, підлягає кримінальній відповідальності лише за умови, що фактично вчинене нею діяння містить склад іншого злочину. У цьому разі інші співучасники злочину відповідно до ч. 1 ст. 31 КК несуть відповідальність за готування до того злочину або замах на той злочин, від вчинення якого добровільно відмовився виконавець».

Висловіть позицію щодо наведеного судового тлумачення. Обґрунтуйте відповідь.

13. Відповідно до абз. 3 п. 24 постанови ПВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 р. №10 «якщо група осіб за попередньою змовою мала намір вчинити крадіжку чи грабїж, а один з її учасників застосував або погрожував застосуванням насильства, небезпечного для життя чи здоров'я потерпілого, то дії цього учасника належить кваліфікувати як розбій, а дії інших осіб – відповідно як крадіжку чи грабїж за умови, що вони безпосередньо не сприяли застосуванню насильства або не скористалися ним для заволодіння майном потерпілого».

Висловіть позицію щодо наведеного судового тлумачення. Сформулюйте правила кваліфікації діянь зазначених співучасників. Обґрунтуйте відповідь.

14. Відповідно до п. 2 постанови ПВСУ «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки» від 4 червня 2010 р. №7 «передбачені у розділі VII Загальної частини КК повторність,

сукупність та рецидив злочинів є окремими формами множинності злочинів, кожна з яких має специфічний кримінально-правовий зміст. Водночас цей зміст визначений у КК таким чином, що деякі із цих форм не виключають одна одну. Тому вчинення особою двох або більше злочинів може за відповідних умов утворювати сукупність і повторність (наприклад, вчинення грабежу особою, яка раніше вчинила крадіжку), повторність і рецидив (наприклад, вчинення вимагання особою, яка має судимість за шахрайство).

Висловіть думку щодо наведеного судового тлумачення. Обґрунтуйте відповідь.

15. Відповідно до абз. 2 п. 7 постанови ПВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» від 30 травня 2008 р. № 5 «у разі вчинення насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом, а потім зґвалтування чи навпаки щодо однієї й тієї ж потерпілої особи, ці злочини кваліфікуються самостійно, причому останній злочин кваліфікується з урахуванням спеціальної повторності».

Висловіть думку щодо наведеного судового тлумачення. Обґрунтуйте відповідь.

16. Відповідно до п. 16 постанови ПВСУ «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки» від 4 червня 2010 р. № 7 «в окремих статтях Особливої частини КК рецидив злочинів передбачено як різновид повторності злочинів і, крім таких кваліфікуючих ознак, як вчинення злочину повторно або його вчинення особою, яка раніше вчинила відповідний злочин, може бути виражений і такою кваліфікуючою ознакою, як вчинення злочину особою, раніше судимою за відповідний злочин».

Висловіть думку щодо наведеного судового тлумачення. Обґрунтуйте відповідь.

17. Відповідно до абз. 2 п. 4 постанови ПВСУ «Про судову практику у справах про необхідну оборону» від 26 квітня 2002 р. № 1 «коли при перевищенні меж необхідної оборони чи заходів, необхідних для затримання злочинця, заподіяно тяжке тілесне ушкодження, яке спри-

чинило смерть, дії винного за відсутності умислу на позбавлення потерпілого життя належить кваліфікувати за ст. 124 КК».

Висловіть позицію щодо наведеного судового тлумачення. Обґрунтуйте відповідь.

18. Відповідно до абз. 1 п. 5 постанови ПВСУ «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. №2 «умисне позбавлення життя двох або більше осіб кваліфікується за п. 1 ч. 2 ст. 115 КК за умови, що їх убивство охоплювалось єдиним умислом винного. Для такої кваліфікації не має значення, яким мотивом керувався винний і чи був він однаковим при позбавленні життя кожного з потерпілих. Якщо ці мотиви передбачені як кваліфікуючі ознаки, дії винного додатково кваліфікуються і за відповідними пунктами ч. 2 ст. 115 КК».

Висловіть позицію щодо наведеного судового тлумачення. Обґрунтуйте відповідь.

19. Відповідно до абз. 1 п. 6 постанови ПВСУ «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. №2 «під убивством малолітньої дитини (п. 2 ч. 2 ст. 115 КК розуміється умисне позбавлення життя особи, якій не виповнилося 14 років. Ця кваліфікуюча ознака наявна тоді, коли винний достовірно знав, що потерпілий є малолітнім, або припускав це, або за обставинами справи повинен був і міг це усвідомлювати».

Висловіть позицію щодо наведеного судового тлумачення. Обґрунтуйте відповідь.

20. Відповідно до абз. 4 п. 10 постанови ПВСУ «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. №2 «якщо умисел на заволодіння майном виник у винного після вбивства, вчиненого з інших мотивів, кваліфікація його дій за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК виключається».

Висловіть позицію щодо наведеного судового тлумачення. Обґрунтуйте відповідь.

21. Відповідно до абз. 3 п. 11 постанови ПВСУ «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від

7 лютого 2003 р. № 2 «не можна кваліфікувати як вчинене з хуліганських мотивів умисне вбивство під час сварки чи бійки, яку розпочав сам потерпілий, а так само з ревнощів, помсти чи з інших мотивів, що виникли на ґрунті особистих стосунків, навіть якщо при цьому було порушено громадський порядок».

Висловіть позицію щодо наведеного судового тлумачення. Обґрунтуйте відповідь.

22. Відповідно до абз. 1 п. 25 постанови ПВСУ «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23 грудня 2005 р. № 13 «участь у вчинюваному бандою нападі може брати й особа, яка не входить до її складу. Проте дії такої особи можна кваліфікувати за ст. 257 КК тільки в тому разі, коли вона усвідомлювала, що є учасником нападу, який вчинює банда. Якщо ж зазначена особа не брала безпосередньої участі у нападі, а лише якимось чином сприяла в його вчиненні, її дії слід вважати пособництвом».

Висловіть позицію щодо наведеного судового тлумачення. Кваліфікуйте діяння зазначеної особи. Обґрунтуйте відповідь.

23. Відповідно до абз. 4 п. 4 постанови ПВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 р. № 10 «коли винна особа вже отримала реальну можливість розпорядитися чи користуватися протиправно вилученим майном, але застосовує насильство лише з метою уникнення затримання, її дії не можуть визнаватися грабежем, поєднаним з насильством. Залежно від способу вилучення майна вони можуть розцінюватись як крадіжка або грабїж. Застосування насильства в такому випадку утворює окремий склад злочину і потребує окремої кваліфікації залежно від тяжкості наслідків та заподіяної потерпілому фізичної шкоди».

Висловіть позицію щодо наведеного судового тлумачення. Обґрунтуйте відповідь.

24. Відповідно до абз. 3 п. 11 постанови ПВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 р. № 10 «якщо під час розбою чи вимагання було умисно заподіяно тяжке тілесне ушкодження, внаслідок якого сталася смерть потерпі-

лого, або останнього було умисно вбито, дії винної особи належить кваліфікувати за сукупністю злочинів – за частиною четвертою статті 187 чи статтею 189 КК і частиною другою статті 121 або пунктом б частини другої статті 115 КК».

Висловіть позицію щодо наведеного судового тлумачення. Обґрунтуйте відповідь.

25. Відповідно до абз. 3 п. 4 постанови ПВСУ «Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» від 26 квітня 2002 р. № 4 «дії особи, яка під виглядом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів умисно збуває будь-які інші засоби чи речовини з метою заволодіння грошима чи майном, потрібно кваліфікувати як шахрайство, а за наявності до того підстав – і як підбурювання до замаху на незаконне придбання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, дії ж покупця – як замах на вчинення злочинів, передбачених статтею 307, або статтею 309, або статтею 311 КК».

Висловіть позицію щодо наведеного судового тлумачення. Обґрунтуйте відповідь.

Список рекомендованої додаткової літератури

Бойко А. И. Язык уголовного закона и его понимание / А. И. Бойко. – М. : Юрлитинформ, 2010. – 320 с.

Дефініції у Постановах Пленуму Верховного Суду України : практич. посіб. / кер. кол. уклад. Ю. В. Гродецький. – Харків : ФОП Шевченко, 2012. – 120 с.

Кваліфікація за ознаками складу злочину (аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України) : практич. посіб. / кер. кол. уклад. Ю. В. Гродецький. – Харків : Точка, 2011. – 131 с.

Киричко В. М. Практичний посібник з кримінального права України / В. М. Киричко. – Харків : ФІНН, 2010. – 720 с.

Кругликов Л. Л. Юридические конструкции и символы в уголовном праве / Л. Л. Кругликов, О. Е. Спиридонова. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2005. – 336 с.

Михайлова И. А. Толкование уголовно-правовых норм и квалификация преступлений в правоприменительной практике / И. А. Ми-

хайлова // Современные проблемы уголовной политики, уголовного права, криминологии и уголовно-исполнительного права : сб. науч. ст. – М. : Акад. упр. МВД России, 2007. – С. 81–88.

Правила кримінально-правової кваліфікації у постановках Пленуму Верховного Суду України : практ. посіб. / кер. кол. уклад. Ю. В. Гродецький. – Харків : Фінарт, 2012. – 196 с.

Ус О. В. Кваліфікація злочинів з урахуванням форм співучасті: аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України / О. В. Ус // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія «Юрид. науки». – 2014. – Вип. 2, т. 4. – С. 56–61.

Ус О. В. Особливості кваліфікації діянь співучасників: аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України / О. В. Ус // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. – Харків, 2014. – Вип. 27. – С. 59–71.

Ус О. В. Спеціальні правила кваліфікації діянь співучасників: аналіз постанов Пленуму Верховного Суду України / О. В. Ус // Право і сусп-во. – 2014. – №6–1. – С. 315–321.

Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 4 черв. 2010 р. №7. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-10>. – Заголовок з екрана.

Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 3 черв. 2005 р. №7. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-05>. – Заголовок з екрана.

Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 23 груд. 2005 р. №1. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/vb001700-05>. – Заголовок з екрана.

Про практику застосування судами України законодавства про погашення і зняття судимості [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 26 груд. 2003 р. №16. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0016700-03>. – Заголовок з екрана.

Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 23 груд. 2005 р. № 13. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>. – Заголовок з екрана.

Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 15 трав. 2006 р. № 2. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-06>. – Заголовок з екрана.

Про судову практику у справах про необхідну оборону [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 26 квіт. 2002 р. № 1. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0001700-02>. – Заголовок з екрана.

Про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання і заміну невідбутої частини покарання більш м'яким [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 26 квіт. 2002 р. № 2. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-02>. – Заголовок з екрана.

Про деякі питання застосування законодавства про відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 8 жовт. 2004 р. № 15. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-04>. – Заголовок з екрана.

Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 27 лют. 2004 р. № 2. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-04>. – Заголовок з екрана.

Про практику застосування судами законодавства за окремі злочини у сфері господарської діяльності [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 25 квіт. 2003 р. № 3. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/va003700-03>. – Заголовок з екрана.

Про практику застосування судами законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Вер-

хов. Суду України від 15 квіт. 2005 р. № 5. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-05>. – Заголовок з екрана.

Про практику застосування судами України законодавства про злочини проти безпеки виробництва [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 12 черв. 2009 р. № 7. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/va007700-09>. – Заголовок з екрана.

Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 23 груд. 2005 р. № 14 (із змінами, внес. згідно з постановою Пленуму Верхов. Суду України від 19 груд. 2008 р. № 18). – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-05>. – Заголовок з екрана.

Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 16 квіт. 2004 р. № 5. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/va005700-04>. – Заголовок з екрана.

Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 26 квіт. 2002 р. № 3. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02>. – Заголовок з екрана.

Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 7 лют. 2003 р. № 2. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03>. – Заголовок з екрана.

Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 26 квіт. 2002 р. № 4 (із змінами, внес. згідно з постановою Пленуму Верхов. Суду України від 18 груд. 2009 р. № 16). – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-02>. – Заголовок з екрана.

Про судову практику у справах про злочини проти власності [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 6 листоп. 2009 р. № 10. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09>. – Заголовок з екрана.

Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 30 трав. 2008 р. № 5. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08>. – Заголовок з екрана.

Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 10 груд. 2004 р. № 17. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0017700-04>. – Заголовок з екрана.

Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 3 черв. 2005 р. № 8 (із змінами, внес. згідно з постановою Пленуму Верхов. Суду України від 30 трав. 2008 р. № 8). – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-05>. – Заголовок з екрана.

Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 26 груд. 2003 р. № 15. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-03>. – Заголовок з екрана.

Про судову практику у справах про хабарництво [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 26 квіт. 2002 р. № 5. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02>. – Заголовок з екрана.

Про судову практику у справах про хуліганство [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 22 груд. 2006 р. № 10. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/va010700-06>. – Заголовок з екрана.

Тема 9. Зміна кримінально-правової кваліфікації

План

1. Зміна кримінально-правової кваліфікації: поняття, види.
2. Зміна кримінально-правової кваліфікації у зв'язку з прийняттям нового кримінального закону.

3. Зміна кримінально-правової кваліфікації при зміні фактичних обставин кримінальної справи (провадження).

4. Зміна кримінально-правової кваліфікації у разі кваліфікаційної помилки.

4.1. Кваліфікаційна помилка: поняття та види.

4.2. Причини кваліфікаційної помилки.

4.3. Виявлення та усунення кваліфікаційної помилки на різних стадіях кримінального провадження.

4.4. Запобігання кваліфікаційній помилці.

Методичні рекомендації. При вивченні першого питання теми необхідно дослідити поняття та види зміни кримінально-правової кваліфікації, її передумову та причини. Звернути увагу, що така зміна відповідатиме вимогам закону, якщо наявні відповідні підстави, дотримані певні умови та процесуальний порядок, що містить гарантії забезпечення прав підозрюваного, обвинуваченого (підсудного), засудженого та потерпілого від злочину. Слід також наголосити, що у Кримінальному процесуальному кодексі України містяться обмеження щодо зміни кримінально-правової кваліфікації відповідними судовими інстанціями.

При вивченні другого питання теми слід з'ясувати зміну кримінально-правової кваліфікації у зв'язку з прийняттям нового кримінального закону, що може впливати на первинну кваліфікацію відповідно до правил зворотної дії кримінального закону у часі.

При вивченні третього питання теми доцільно проаналізувати зміну кримінально-правової кваліфікації при зміні фактичних обставин кримінальної справи (провадження) оскільки встановлення нових фактичних обставин справи, які мають кримінально-правове значення, або визнання недоведеними тих фактичних обставин справи, на підставі яких проводилася кримінально-правова кваліфікація (попередня), можуть бути причинами її зміни. Проаналізувати види зміни фактичних обставин кримінальної справи (провадження) та їх значення для зміни кримінально-правової кваліфікації.

При вивченні четвертого питання теми рекомендується дослідити зміну кримінально-правової кваліфікації у разі кваліфікаційної по-

милки. Необхідно з'ясувати сутність (правову природу) та поняття кваліфікаційної помилки, її основні характеристики (ознаки). Доцільно звернути увагу, що кваліфікаційні помилки можна розглядати у двох значеннях (аспектах): а) у широкому сенсі – як помилки у кримінально-правовій кваліфікації та б) у вузькому значенні – як помилки при кваліфікації злочину. Слід дослідити види кваліфікаційних помилок залежно від різних класифікаційних критеріїв, зокрема: 1) залежно від характеру (сутності, предмета) помилки; 2) залежно від стадії кримінального провадження, на якій було здійснено кваліфікаційну помилку; 3) залежно від суб'єкта, який здійснив кваліфікаційну помилку, тощо.

Рекомендується проаналізувати причини кваліфікаційних помилок, які, за загальним правилом, обумовлені об'єктивними та суб'єктивними факторами.

Необхідно з'ясувати особливості виявлення та усунення кваліфікаційної помилки залежно від стадії кримінального провадження, зокрема: а) стадії досудового розслідування (провадження) та б) стадії судового провадження.

Доцільно встановити, що запобігання кваліфікаційній помилці полягає у комплексі заходів, що застосовуються як на рівні законодавчого органу, так і на рівні суб'єктів правозастосування, спрямованих на виявлення причин, що зумовлюють кваліфікаційні помилки, та здійснення певного впливу (процедури) щодо усунення таких причин. Слід з'ясувати види заходів щодо запобігання кваліфікаційній помилці.

Список рекомендованої додаткової літератури

Гончаров Д. Уголовно-процессуальные условия, способствующие неправильной квалификации преступлений (на примере квалификации убийств) / Д. Гончаров // Уголовное право. – М. : АНО «Юридические программы», 2010. – № 2. – С. 122–126.

Зацепин А. М. Дополнительная квалификация преступлений / А. М. Зацепин. – М. : Юрлитинформ, 2014. – 184 с.

Колосовский В. В. Квалификационные ошибки / В. В. Колосовский. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2006. – 157 с.

Курило О. Повернення справи на додаткове розслідування судом у розпорядчому засіданні та зі стадії судового розгляду / О. Курило // Право України. – 1999. – № 12. – С. 51–52.

Марітчак Т. М. Наслідки неправильної кримінально-правової кваліфікації / Т. М. Марітчак // Митна справа. – 2002. – № 2. – С. 93–100.

Марітчак Т. М. Помилки в кваліфікації злочинів: результат соціологічного дослідження / Т. М. Марітчак // Вісн. Львів. ун-ту. Серія юрид. – Львів, 2001. – Вип. 36. – С. 493–498.

Марітчак Т. М. Помилки у кваліфікації злочинів / Т. М. Марітчак. – Київ : Атіка, 2004. – 188 с.

Марітчак Т. М. Проблеми виявлення, усунення та попередження помилок на досудовому слідстві / Т. М. Марітчак, В. Л. Ординський // Вісн. Львів. ін-ту внутр. справ. – 2002. – № 3. – С. 185–194.

Назаров А. Д. Влияние следственных ошибок на ошибки суда / А. Д. Назаров. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2003. – 420 с.

Омельяненко Г. Про підстави зміни або скасування вироку / Г. Омельяненко // Рад. право. – 1986. – № 7. – С. 49–53.

Селиванов Ф. А. Проблемы теории ошибок / Ф. А. Селиванов // Проблемы методологии и логики наук. Вып. 6. Учен. зап. – Томск, 1970. – № 85. – С. 4–12.

Соловьев А. Б. Причины следственных ошибок / А. Б. Соловьев // Вопросы укрепления законности и устранения следственных ошибок в уголовном судопроизводстве : сб. науч. тр. – М., 1988. – С. 28–32.

Сумский Д. В. Переквалификация преступлений / Д. В. Сумский. – М. : Юрлитинформ, 2016. – 184 с.

Характер, причины и способы устранения ошибок в стадии предварительного следствия : метод. пособие. – М., 1990. – 87 с.

Шейфер С. А. Структура и общая характеристика следственных ошибок / С. А. Шейфер // Вопросы укрепления законности и устранения следственных ошибок в уголовном судопроизводстве : сб. науч. тр. – М., 1988. – С. 23–34.

4.5. Загальні методичні вказівки щодо підготовки та написання підсумкової контрольної роботи

Підсумкова контрольна робота (далі – ПКР) з навчальної дисципліни «Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації» проводиться на останньому занятті з цієї дисципліни. ПКР виконується студентом самостійно у письмовій формі відповідно до обраного білета.

ПКР у відповідному навчальному році (семестрі) проводиться в одній із таких форм:

1. ПКР полягає у письмовій відповіді студента на три запитання, що містяться у білеті, з яких:

а) два запитання носять теоретичний характер;

б) відповідь на третє запитання носить аналітико-творчий характер, а саме необхідно висловити власну позицію (думку) щодо правила кваліфікації злочину (злочинів) або тлумачення відповідної кримінально-правової норми (інституту), яке міститься у конкретному пункті (абзаці) певної постанови Пленуму Верховного Суду України, який запропоновано у білеті.

2. ПКР полягає у:

а) письмовій відповіді студента на тестові завдання, що містяться у білеті;

б) письмовій відповіді студента на теоретичне питання, зазначене у білеті;

в) письмовому вирішенні практичного завдання, запропонованого у білеті.

3. ПКР полягає у письмовій відповіді студента на тестові завдання, що містяться у білеті.

4.6. Питання для підготовки до іспиту

1. Кримінально-правова кваліфікація: поняття (ознаки) та значення. Кримінально-правова кваліфікація як процес і як результат.

2. Співвідношення понять: «юридична (правова) кваліфікація», «кримінально-правова кваліфікація», «кваліфікація злочину», «ква-

ліфікація діяння, що не є злочинним», «кваліфікація посткримінальної поведінки особи».

3. Принципи кримінально-правової кваліфікації: поняття, види та їх зміст.

4. Види кримінально-правової кваліфікації.

5. Суб'єкти кримінально-правової кваліфікації.

6. Підстава кримінально-правової кваліфікації: поняття, види, значення.

7. Етапи кримінально-правової кваліфікації, їх взаємозв'язок та юридичне закріплення результатів кваліфікації.

8. Правила кримінально-правової кваліфікації: поняття, види, значення.

9. Загальні правила кримінально-правової кваліфікації: поняття, види, значення.

10. Спеціальні правила кримінально-правової кваліфікації: поняття, види, значення.

11. Тлумачення кримінального закону та кримінально-правова кваліфікація.

12. Склад злочину – правова (юридична) підстава кваліфікації злочину: поняття, елементи (їх ознаки), види, значення для кваліфікації злочину.

13. Кваліфікація злочину за об'єктом складу злочину.

14. Кваліфікація злочину за об'єктивною стороною складу злочину.

15. Кваліфікація злочину за суб'єктом складу злочину.

16. Кваліфікація злочину за суб'єктивною стороною складу злочину.

17. Кваліфікація злочину в разі юридичної помилки суб'єкта злочину.

18. Кваліфікація злочину в разі фактичної помилки суб'єкта злочину.

19. Кваліфікація злочину в разі помилки в об'єкті та предметі складу злочину, а також у разі помилки в особі потерпілого від злочину.

20. Кваліфікація злочину в разі помилки в суспільній небезпечності (характері) діяння, у характері (виді) та тяжкості (розмірі) суспільно небезпечних наслідків, у розвитку причинного зв'язку.

21. Кваліфікація злочину в разі відхилення дії або удару. Відмежування відхилення дії або удару від помилки в особі потерпілого.

22. Кваліфікація злочину в разі помилки у кваліфікуючій (особливо кваліфікуючій) або у привілейованій ознаках складу злочину.
23. Кваліфікація злочину, передбаченого бланкетною диспозицією.
24. Кваліфікація злочину за наявності у нормі оціночної ознаки.
25. Кваліфікація злочину, вчиненого за наявності кваліфікуючих (особливо кваліфікуючих) та привілейованих ознак складу злочину.
26. Колізія в кримінальному праві: поняття, види, значення для кваліфікації злочину.
27. Кваліфікація злочину при темпоральній колізії.
28. Кваліфікація злочину при просторовій колізії.
29. Кваліфікація злочину при ієрархічній колізії.
30. Конкуренція кримінально-правових норм: поняття, види, значення для кваліфікації злочину.
31. Кваліфікація злочину при конкуренції загальної та спеціальної кримінально-правових норм.
32. Кваліфікація злочину при конкуренції кримінально-правових норм, частини та цілого.
33. Кваліфікація злочину при конкуренції спеціальних кримінально-правових норм.
34. Закінчений злочин: поняття, види, значення для кваліфікації.
35. Кваліфікація простих одиничних закінчених злочинів.
36. Кваліфікація ускладнених одиничних закінчених злочинів: триваючого та продовжуваного злочинів.
37. Кваліфікація ускладнених одиничних закінчених злочинів: складеного (складного) та злочину з похідними наслідками.
38. Незакінчений злочин: поняття, види, значення для кваліфікації.
39. Кваліфікація готування до злочину.
40. Кваліфікація замаху на злочин.
41. Кваліфікація злочину і добровільна відмова при незакінченому злочині.
42. Співучасть у злочині: поняття (об'єктивні та суб'єктивні ознаки), значення для кваліфікації злочину.
43. Кваліфікація діяння виконавця (співвиконавця).
44. Кваліфікація діяння організатора.
45. Кваліфікація діяння підбурювача.
46. Кваліфікація діяння пособника.
47. Особливості кваліфікації діяння співучасника, який виконав декілька ролей у спільно вчиненому злочині.

48. Кваліфікація злочину, вчиненого групою осіб.
49. Кваліфікація злочину, вчиненого групою осіб за попередньою змовою.
50. Кваліфікація злочину, вчиненого організованою групою.
51. Кваліфікація злочину (злочинів), вчиненого злочинною організацією.
52. Кваліфікація діянь співучасників при ексцесі співучасника.
53. Кваліфікація злочину зі спеціальним суб'єктом, вчиненого у співучасті.
54. Кваліфікація злочину при невдалій співучасті у злочині.
55. Кваліфікація злочину при невдалому організаторстві (невдалому діянні організатора).
56. Кваліфікація злочину при невдалому підбурюванні.
57. Кваліфікація злочину при невдалому пособництві.
58. Кваліфікація злочину при посередньому (опосередкованому) спричиненні (заподіянні) шкоди.
59. Кваліфікація злочину за наявності добровільної відмови співучасника.
60. Повторність злочинів: поняття, види, значення для кваліфікації.
61. Особливості кваліфікації повторності тотожних злочинів, не пов'язаної із засудженням особи за раніше вчинений злочин.
62. Особливості кваліфікації повторності однорідних злочинів, не пов'язаної із засудженням особи за раніше вчинений злочин.
63. Особливості кваліфікації повторності злочинів, пов'язаної із засудженням особи за раніше вчинений злочин.
64. Сукупність злочинів: поняття, види, особливості кваліфікації різних видів сукупності злочинів.
65. Рецидив злочинів: поняття, види, особливості кваліфікації різних видів рецидиву злочинів.
66. Кваліфікація малозначного діяння.
67. Кваліфікація діяння, вчиненого особою, яка не є суб'єктом злочину.
68. Кваліфікація діяння, вчиненого за наявності обставин, що виключають злочинність діяння.
69. Кваліфікація діяння, вчиненого у стані необхідної оборони.
70. Кваліфікація діяння, вчиненого за уявної оборони.

71. Кваліфікація діяння, вчиненого при перевищенні меж необхідної оборони.

72. Кваліфікація діяння, вчиненого при затриманні особи, яка вчинила злочин. Кваліфікація діяння, вчиненого у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця.

73. Кваліфікація діяння, вчиненого у стані крайньої необхідності. Кваліфікація діяння, вчиненого при перевищенні меж крайньої необхідності.

74. Кваліфікація діяння, вчиненого під фізичним або психічним примусом.

75. Кваліфікація діяння, вчиненого при виконанні наказу або розпорядження.

76. Кваліфікація діяння, пов'язаного з ризиком.

77. Кваліфікація діяння, вчиненого при виконанні спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

78. Кваліфікація позитивної посткримінальної поведінки особи.

79. Кваліфікація негативної посткримінальної поведінки особи.

80. Судове тлумачення кримінального закону: поняття, види, значення.

81. Постанова Пленуму Верховного Суду України: правова природа та значення для кримінально-правової кваліфікації.

82. Висновок Верховного Суду України щодо застосування норми права: правова природа та значення для кримінально-правової кваліфікації.

83. Зміна кримінально-правової кваліфікації: поняття, види.

84. Зміна кримінально-правової кваліфікації у зв'язку з прийняттям нового кримінального закону.

85. Зміна кримінально-правової кваліфікації при зміні фактичних обставин кримінальної справи (провадження).

86. Зміна кримінально-правової кваліфікації у разі кваліфікаційної помилки.

87. Кваліфікаційна помилка: поняття та види.

88. Причини кваліфікаційної помилки.

89. Виявлення та усунення кваліфікаційної помилки на різних стадіях кримінального провадження.

90. Запобігання кваліфікаційній помилці.

Навчально-методичне видання

ДЕМИДОВА Людмила Миколаївна
ОРЛОВСЬКИЙ Руслан Семенович
РАДУТНИЙ Олександр Едуардович
УС Ольга Володимирівна
ШЕВЧЕНКО Євген Валерійович

**МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ
КВАЛІФІКАЦІЇ»**

Рівень вищої освіти – другий (магістерський) рівень
Ступінь вищої освіти – магістр
Галузь знань – 08 «Право»
Спеціальність – 081 «Право»

За загальною редакцією *О. В. Ус*

Коректори: *О. М. Неццетна, М. М. Поточняк*
Комп'ютерна верстка *А. Т. Гринченка*

Підписано до друку з оригінал-макета 19.01.2018.
Формат 60×84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 9,65. Обл.-вид. арк. 7,69. Вид. № 1812.
Тираж 100 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Україна, 61002, Харків, вул. Чернишевська, 80а
Тел./факс (057) 716-45-53
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої
продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено у друкарні ФОП Почернін
Тел. (057) 717-28-80